

KULTÚRA

ROČNÍK XVI. – č. 11

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

29. MÁJA 2013

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

V deň vzkriesenia išli dvaja učenici do mestečka, ktoré sa volalo Emauz. Cestou sa zhovárali o tom, čo všetko sa za posledné dni v Jeruzaleme stalo. Tu sa k nim zrazu pridala sám vzkriesený Ježiš. Oni ho však nepoznali. Ježiš sa ich spýtal, o čom sa to rozprávajú a oni mu podrobne všetko povedali. Celý smútok Veľkého piatku a Bielej soboty. Keď učenici prišli k svojmu domu, pozvali Ježiša dnu. On vošiel a stoloval s nimi, stále ešte nepoznaný. Keď však vzal do rúk chlieb, dobrorečil, lámal a dával im ho, vtedy ho spoznali. On im však zmizol. V momente zmiznutia ho spoznali. Oči sa im otvorili v okamihu, keď už nebolo čo vidieť. Očividne si však boli istí zvláštnym, nespochybniteľným druhom Ježišovej prítomnosti. Akosi žiarivou neprítomnosťou.

Benedikt XVI. nás - kto spočíta koľko nás

Emauzy

je - vniesol svojou abdikáciou do atmosféry Emauz. Nehorelo nám srdce, keď ešte sedel na Petrovom stolci? Nezačínajú sa nám otvárať oči v momente, keď odchádza? Nezačíname ho spoznávať vo chvíli, keď odchádza, keď sa za ním zatvára brána?

Odchádza či prichádza?

V knižnici mám takmer pol metra kníh od Jozefa Ratzingera, Benedikta XVI. Sú to všetko slovenské a české preklady. Zrejme nie sú to všetky jeho knihy a určite ešte nejaké pribudnú. Akýmsi stredom a ťažiskom tohto veľkolepého odkazu je trojdielny životopis Ježiša Nazaretského.

JÁN URBÁNEK

ského. Je to možno prvýkrát, čo pápež takto otvorene, do hĺbky a konzistentne píše o prameni jeho i našej viery a nádeje. V preklade Jaroslava Cepka vydala túto trilógiu Dobrá kniha.

Mám dojem, že atrament na nemeckom origináli ešte poriadne ani nevyschol a my sme už vďaka prekladateľovi a vydavateľstvu mohli čítať pekný slovenský preklad. Je to veľký, dnes sotva doceniteľný skutok. Nedávno som v televízii, pri akejsi debata, zazrel vzađu na poličke španielsky preklad Ratzingerovej trilógie Ježiš Nazaretský. V rovnakej úprave ako naše slovenské vydanie. Možno sa celý svet rozčítal... Globalizácia môže mať aj tento význam.

Nova et vetera. Aj o tomto píše Jozef Ratzinger v Ježišovom životopise. Ku kľúčovým slovám patrí slovo „novosť“, „nový“. Alebo možno ešte presnejšie dialektika skrytá v prostom slove „znova“. Dejú sa nové veci, no dejú sa „znova“. Predpona „z“ vraví o tom, že nové tu už dávno bolo a opäť bude. Dávne udalosti, činy, slová sa prehodnocujú, reinterpretujú, oživujú v novom historickom kontexte. Dávny, starý to je v kontexte knihy o Ježišovi Nazaretskom niečo celkom iné ako mŕtva, petrifikovaná, s úctou oprašovaná fosília. Je to se-

Rastislav Moravský ako svätec na ikone srbského maliara Bobana Veljkovica. Jemu patrí aj autorstvo ikony sv. Cyrila a Metoda, uverejnenej na titulnej strane Kultúry č. 10

meno, ktoré znova a znova prináša úrodu. Prí-
buznosť s „večným návratom“ Mirceu Elia-
deho je zjavná, hoci explicitne necitovaná. Jo-
zef Ratzinger nie je žiadny konzervatívny
mysliteľ, hoci táto nálepka mu prischla v mas-
médiach, od ľudí, ktorí veľa hovoria a píšú, ale
málo čítajú a rozmyšľajú.

Čas. Každý ho poznáme v jeho prvoplá-
novej podobe, keď deň po dni, hodinu po ho-
dine užíera z nášho bytia. V Ratzingerovej
knihy sa ocitneme v inom čase. Medzi minu-

losťou a budúcnosťou niet žiadnej dichoto-
mie. Bezrozmerná prítomnosť sa nestráca,
neprepadáva medzi minulosťou, ktorá už nie
je a budúcnosťou ktorá ešte nie je, tak ako o
tom uvažuje sv. Augustín. Ratzingerov čas
má inú štruktúru, vyjadruje ju dialektický
vzťah „už, ale ešte nie“. Už je zasiat, ale
úroda sa ešte nezberá. Minulosť a budúcnosť
neoddelené priepasťou, ale zrefažené do sú-
vislosti, prítomnosti, ktorá trvá.

(Pokračovanie na 3. strane)

Pripomínane si po celý rok 1150. výro-
čie príchodu Solúnskych bratov k na-
ším predkom. Takmer každý si pritom
myslí, že ozaj rozumie, čo to vlastne oslavu-
jeme. Málokto sa naozaj zamýšľa nad ich
skutkami a zdá sa, že našich politických re-
prezentantov ani veľmi netrápi, že nebyť
práve sv. Cyrila a Metoda, možno by dnes
nebolo ani ich a v kultúrnom zmysle ani nás
Slovákov, o politickej prítomnosti na mape
Európy ani nehovoriac. Nekladíme si
otázku, či si vôbec zaslúžime obeť týchto
dvoch geniálnych mužov, ktorí opustili is-
toty svojej veľkolepej vlasti - vtedajšieho
vrcholu civilizačného rozvoja, a prišli na
Moravu. Ak preložíme názov tohto štátneho
útvaru do súčasného jazyka, teda do mok-

Medzera v úcte

TEODOR KRIŽKA

radí, medzi močiare. Vieme už síce, a stále
sa o tom dozvedáme viac a viac, že kresťan-
stvo u nás bolo ak nie od úplného začiatku,
tak určite omnoho skôr. Ale aby sa stalo sú-
časťou kultúrneho obehu a osnovou štát-
neho zriadenia, a bolo zjednocujúcou, do-
stredivou silou, muselo byť zrozumiteľné
všetkým, nielen kňazom a kniežatám.

A predstavte si, našli sa géniovia, ktorí ako
prvé preložili Evanjelium podľa Jána. Ako
sa začína? Definíciu tretej božskej osoby -
Slova, ktoré bolo na počiatku u Boha, a to
Slovo bolo Boh.

Ako sa to volali naši predkovia? Slo-
veni? A ako sa to voláme my? Slováci?

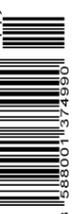
Nie je toto naše pomenovanie trinástou
komnatou, ktorú sa podarilo otvoriť práve
svätým bratom Vierozvestom, ktorých si
uctievame (aspoň by sme mali!) na roveň
s apoštolmi?

Veď oni prekladom Evanjelia podľa
Jána dali nášmu menu zmysel, resp. ten
zmysel odomkli kódom Dobrej zvesti a na-
plnili našu existenciu svätým programom!

Kto pozval k našim predkom sv. Cyrila a
Metoda? Knieža Rastislav - ako poukazuje
prof. Milan S. Ďurica - správne knieža Ras-
tic. Kto si teda zaslúži popri Solúnskych
bratoch úctu? Podľa môjho skromného ná-
zoru - knieža Rastíc.

V pravoslávnej cirkvi už knieža Rastic
má aj svoje správne ocenenie - bol kanoni-
zovaný a povýšený na oltár. My ešte otá-
ľame. Počúvame, vraj nám chýbajú ostatky
a najmä zázraky v spojitosti s týmto veľkým
mužom. A vari to, že k nám prišli a vyučo-
vali tu sv. Cyril a Metod nie je zázrak? Vari
existuje ešte väčší zázrak ako fakt, že aj po
tisícstopäťdesiatich rokoch ešte existujeme,
máme svoj štát, hlásime sa k Rímu a pápe-
žovi, vyznávame spoločnú vieru, odmietli
sme komunizmus, ktorý nám bol následne
nanútený násilím, a hoci dokalečení, stále
máme dosť sil a vôle trvať ako Slováci, teda
vynavači Krista-Slova.

www.kultura-fb.sk

Jubileum príchodu sv. Cyrila a Metoda na veľkú Moravu, teda terajšie slovenské a moravské územie, pripomína dedičské konanie. Zatiaľ to vyzerá tak, že hlavným dedičom sa cíti Česká republika, tichý spoločník Morava, a status Slovenska sa prezentuje postupne. Ale aj Čechom nemožno vyčítať, že boli šikovnejší.

Situáciu pre Slovensko zachraňovala Cirkev a MS. Najnovšie aj štát vyvinul potrebné iniciatívy. Spomeňme si na problémy, ktoré sú, či boli, okolo inštalácie sochy sv. Cyrila a Metoda v Bratislave. Košice, európske mesto kultúry, áno, rozmýšľa sa o inštalácii tejto sochy, či sochy povedzme kniežata Rastislava v Košiciach? Prečo nie na uprázdnený podstavec po Leninovi? Podstatné je vrátiť hodnotu tomuto vzácnemu jubileu možno iba tak, že pochopíme motívy tohto konania a ukážeme, v čom je legitímne a v čom prináša riziko falšovania vedomia o tejto významnej udalosti. Vysvetliť podstatu problému v takých súvislostiach, ktoré vysvetľujú podmienky druhého symbolického príchodu týchto osobností, svätcov na naše územie.

Jubileum sa ocitlo v prostredí, môžeme povedať, veľkého kultúrneho zneistenia európskych národov. Treba poukázať na podvedomé zdroje motívácie správania sa stále väčšieho počtu európskych národov, ale najmä národov strednej Európy. Pozorujeme snahu nanovo preskúmať svoju minulosť, históriu, nájsť v nej nejaké pevné miesto ako súčasť obnovy akýchsi zdrojov istoty a pomôcť vedomiu doslova „kultúrnej bezpečnosti“. Nájsť v nej pevné referenčné body, ktoré pomôžu obnoviť vedomie vlastnej kultúrnej identity a obnovia pocit bezpečia vo vedomí vlastnej kultúry. A tak sa jubileum môže stať súčasťou tohto úsilia dvomi spôsobmi. Prvý je taký, že vylúči iných a obetuje skutočný obsah tohto jubilea vlastným frustrovaným národným potrebám. Tie môžu mať zdroj v minulom období internacionalizmu pred pádom totality. Ale aj zneistenie z kozmopolitických snáh v Európe. A nakoniec sú tu dezorientovaní, najmä mladí, ľudia žijúci štýlom „už dňa“, demonštrujú svoju bezproblémovosť a prázdnotu.

Druhý spôsob je porozumieť obsahu tohto jubilea, ktoré pomôže tvoriť „komúnio“ národov. Na kresťanstve založenej vzájomnosti. Tento pojem použil Ján Pavol II. pre vyjadrenie vzájomnosti medzi národmi. V prvom prípade môže jubileum stratiť svoj skutočný obsah, ktorý je adresovaný ako posolstvo s viacvrstvovým obsahom komúnio národov. Pravda, v čase jeho uskutočňovania samými bratmi sv. Cyrilom a Metodom tu muselo byť vyspelé vedomie Slovanov, ktoré malo potrebu samo sa reflektovať v novom pochopení duševna, v obraze duchovna určeného kresťanským spôsobom. A v siločiarach tejto dynamiky vymaniť sa z tohto zneistenia sa ocitlo už spomínané jubileum.

Chcem poukázať na príčiny tohto zneistenia v oblasti kultúry, najmä u národov strednej Európy a poukázať na určitú analógiu dnešnej situácie s tou, v ktorej sa ocitli pred 1150 rokmi aj sv. Cyril a sv. Metod.

Riziko pre Slovensko je v tom, že toto jubileum sa stane súčasťou takého chápania identity, ktoré vylučuje iné identity. Menovite slovenskú identitu.

Identitu možno určiť aj rozlíšením. V súčasnosti je vedomie Slovanov silne oslabené, nedostáva sa mu potrebných tém, potrebnej pozornosti, slovenské reprezentácie, česť výnimkám, nepoznajú komplexne národné potreby Slovanov. Na druhej strane riziko je tu aj v tom, že zahradením sa do minulosti v snahe nájsť tam oporu pre vlastnú identitu sa môže objaviť u susedných národných reprezentácií

túžba po obnove historicky prekonaných foriem, ktoré nerátajú so Slovenskom. A zrejme v strachu pred takým vývojom sa zase extrémne bagatelizuje legitimita historického povedomia na Slovensku.

Východisko vidím v tom, aby sme sa pozreli na skutočné príčiny tohto veľkého zneistenia národov v oblasti vedomia vlastnej kultúry. Najmä jej kresťanských koreňov. A aby sme tak pomohli obnoviť vedomie vlastnej legitimity práve v oblasti kultúry, ktorá po-

základné otázky zmyslu života, o poslaní človeka. Dnešný vládca tohto sveta konajú často nezodpovedne. Bez kresťanstva sa stane moc iba reťazou, ktorá ho pripúta k materializmu doby. Misia v časoch svojho pôsobenia bola kresťanským personalizačným programom. Zakladala kultúru ducha, nastavovala nové finality s vedomím kontinuity večného života pre každého a zdôrazňovala nové antropologické chápanie človeka s novými kvalitami duševno-duchovného života, ktoré sa

duševné, duchovné procesy, nový hodnotiaci nárok. Slovo znamená poriadok, to je prelom k novej mentalite. Slovo tvorí nové. Je výzvou pre človeka cez slová tvoriť nové kvality vo svojej mentalite a vzťahoch.

Zaiste sú aj rozdiely v tom, čo je dnes a čo bolo vtedy. Napríklad pokiaľ vtedajšia spoločnosť mala alternatívu začať vývoj k doceneniu ľudskej osoby v jej kresťanskom význame, súčasná spoločnosť po 1150 rokoch jubilejnej misie je na ceste k regredovaniu, k

lych sexualizmov. Akoby snaha masívne aplikovať akúsi mutáciu psychoanalýzy so snahou poskladať človeka po novom. Bez náboženstva. Analogicky aj v časoch misie obidvoch bratov bol biologický faktor preferovaný a tolerovaný ľuďmi typu Vichinga. Toleroval jednostranné biologické aspekty prirodzenosti, napríklad pripomína sa, že sa ponúkali riešenie, kto z drevenej čaše pije a sklenej sa nedotýka, deväť hriechov sa mu odpúšťa. Kto hada zabije, tiež sa mu hriechy odpúšťajú. Teda etické ako dobové ustálenie pravidiel oproti kresťanskému, náboženskému. Aj dnes sa zdôrazňuje „etika“ dnešnej doby oproti kresťanskému, náboženskému. Etické, to je predovšetkým na skúsenosti založené poznanie zlého. Čo nie je zakázané, je dovolené. To je o tom, na čo poukazuje personalizmus. Lakroix, ako uvádza J. Letz v Personalistickej metafyzike, píše, že sa morálna vina redukuje na sankcionovanie. Stráca sa ľudnosť, oslabuje sa mravný prienik a spoločnosť produkuje množstvo predpisov, noriem, ktoré nemajú reálny účinok. Tak to bolo aj v dobách solúnskej misie, dobovo etické sa chápalo ako čosi prijateľnejšie než to, čo prinášalo kresťanstvo. Kresťanstvo prinášalo stálosť v premenlivosti čias

Prispôbenie sa mentalite, ktorá sa potvrdzovala iba ako biologická, bolo nástrojom, ktorý ničil kresťanský koncept spôsobu života. Získaval mocných tohto sveta svojou povrchnosťou. Podobne ako to je dnes. Kultúra jednotlivých národov vždy zápasila o to, aby sa to nižšie vysvetľovalo a pochopilo z vyššej úrovne. Kultúra objavovala duševno-duchovné kvality v konfrontácii s podmienkami, ktoré sa životu ukazovali ako nedostatočné. A tu je tiež analógia s pôsobením cyrilomodejskej misie na našom území. Vysvetľovať význam udalosti z vyššieho, z poriadku zjaveného Slova, a nie z nižšieho.

Tretím zdrojom zneistenia vo vedomí vlastnej kultúry je masívne presadzovanie predstavy, že pokrok vylučuje náboženské, že je jeho protipól. Táto téza sa nebadane dostala z dvadsiateho storočia do tohto nového tisícročia. Pomohlo tomu aj nezásadové správanie sa národných reprezentácií na rôznych úrovniach. Kresťanstvo sa vníma ako neúčinné a pokrok je pomenovaný spôsobom, ktorý vylučuje kresťanstvo. Každodenné praktiky tohto „pokroku“ píše svoje príbehy, ktoré povzbudzujú ľudí k ich nasledovaniu a príbehy ako dobrá zvesť z Evanjelia boli akoby anachronizmami. Stráca sa protipribeh. V spoločnosti cítiť nedostatok zásadných stanovisk kresťanskej povahy a v tomto vákuu sa skôr či neskôr objaví falošný proroci s pseudokresťanskými riešeniami, čo sa už dá pozorovať. Základnou otázkou okolo toho, čo je pokrok, je otázka okolo kritéria rozvoja a vývoja človeka a spoločnosti. Presadzuje ako kritérium čo najviac zážitkov, pôžitkov bez ohľadu na hodnoty. Zmysluplné je iba to, čo je prijateľné. Ale aj psychologická kritika tohto javu poukazuje na to, čo kresťanstvo oceňovalo od počiatku, že zmysluplné môže byť aj to čo je nepríjemné a ťažké. Ale zároveň ponúka človeku vedomie milosti, ktorú Maritain výstižne charakterizoval ako stav, v ktorom sa človek nachádza bez toho, aby sa hľadal. Ponuka milosti je, ale je tu aj prax jej potlačenia s negatívnymi dôsledkami pre jednotlivca a spoločnosť. Pokrok závisí od stavu, v ktorom praktizuje človek svoju osobu a osobnosť. Možno súhlasiť s názorom, že kritériom vývoja je ľudská osoba, jej stav. A ľudská osoba, to je program starostlivosti o dušu ako kresťanský program.

Štvrtý činiteľ, ktorý zneisťuje

1150. výročie

a niektoré jeho aktuálne problémy

môže človeku emancipovať sa od civilizačných systémov, ich technológií, kde človek iba funguje k vlastnej existencii a dôležitým otázkam po zmysle života a legitimitate rozlíšiť kedy tohto života je viacej a kedy sa iba živorí. A myslím si, že misia solúnskej bratov zostáva aj dnes dôležitou súčasťou riešenia týchto problémov.

Prvým dôvodom tohto zneistenia je snaha o zmenu pozície ľudského subjektu v jeho osobnom a spoločenskom vývine. Európske vedomie o sebe a druhom človeku, iných ľuďoch bolo formované nie len v intenciách tohto sveta, ale aj k tomu druhému svetu. A toto sa radikálne a programovo mení a kritéria v osobnom a sociálnom živote sa podriaďujú adresnosti človeka iba k tomuto svetu. Tento sa absolutizuje a v podmienkach, kedy sa stráca vedomie univerzality, ktoré zakladalo vedomie o onom svete sa rozpadá aj ľudské vedomie na prevažne materiálne zážitkové fenomény, chvíľkové rozptýlenia. Vedomie sa stáva parciálnym a stráca svoju integrujúcu funkciu. Integrované vedomie je založené na mravnom v vhlade. Praktický jednotlivec stráca spôsobilosť rozlišovať medzi vnútorným a vonkajším. Stáva sa necitlivý voči témam kultúry, ktoré oslovujú a chcú pomôcť vyjadriť tento vnútorný, duševno-duchovný rozmer v človeku. Toto súvisí s kresťanstvom, kultúrou. So spôsobom bytia človeka. Bez toho sa istotou stáva iba civilizačná štruktúra a jej technológie, kde človek iba funguje, stane sa súčasťou civilizačnej štruktúry. Súčasťou nad štyridsať rokov sú už nezaujímavé. Nepochybne civilizačné štruktúry sú potrebné, ale majú byť v službách človeka a nie naopak. Misia sv. Cyrila a Metoda, humanizovala vtedajší svet, jeho civilizačné štruktúry, dôrazom na pozíciu človeka, ktorú má pred Bohom, ako povolanie pre každého, slobodného, neslobodného, veľkého, malého, mužov a ženy, deti, cez vykúpenie Ježišom Kristom. Teda nová miera aj pre ľudské činy. Nie náhodou sa v správe o smrti sv. Metoda, ktorá sa zachovala, píše, smútili všetci. Menuje všetky vrstvy vtedajšej spoločnosti. Misia oslobodila vtedajších ľudí, od toho, že už neboli iba derivátom civilizačnej štruktúry tých čias. Pomáhala človeku uvedomiť si svoju podstatu založenú na vedomí, že je povolani k osobnému vzťahu k Bohu. Čo znamená aj podnet pre novú kvalitu v medziľudských vzťahoch. Zvestovali mu kresťanstvo v reči ľudu, ktorej rozumel. Dali mu nové vedomie seba. Založili novú zodpovednosť aj pre vládcov, ako môžeme čítať v Zákone súdom ľuďom, ktorý spracoval sv. Metod. To je osobitne aktuálne aj dnes. Konkurencia nevyrieši

vyvíjali aj procesom učenia cez katechézu. Zrozumiteľnú, osobne adresnú. To je aktuálne aj dnes. To bol aj nový podnet pre psychično. Podnet pre rozvoj spoločenského vedomia. Misia obidvoch bratov nastoľuje úlohy pre jednotlivcov vývin a spoločnosť, aby sa dosiahla harmónia voči stálym pravdám kresťanstva.

To je aktuálne aj dnes. V súčasnosti možno hovoriť o okupácii civilizačnými štruktúrami a môžeme hovoriť aj o normalizátoroch, ktorí sa dali najat na to, aby presadzovali tieto negatívne javy a tak falšovali ľudské vedomie. Jednotlivec je chápaný ako produkt civilizačnej štruktúry, bez vlastného osobného a osobnostného zázemia. Ďalší normalizátori vyhlásia, že osobnosť už neexistuje, že je to prvok pavedy. Človek sa programovo depersonalizuje. Funguje a stráca vedomie vlastnej existenciality. Humanum sa spája iba s týmto svetom.

Tento problém vystihol L. Hanus. V pozoruhodnej knihe Človek a kultúra rozlišuje dva humanizmy. Uzavretý a otvorený humanizmus. Uzavretý humanizmus obmedzuje bytie človeka iba na sféru pozemskú. Časnú, materiálnu. Otvorený humanizmus uznáva aj tento okruh pozemský, je s ním solidárny, ale neuzatvára doň človeka. Otvára ho ďalšej dimenzii - dimenzii duchovnej, mravnej, náboženskej. Teda ide o personalistické riešenie problematiky, ako naznačil už Monier v Personalistickom manifeste, kde píše, že človek je otvorený nielen materiálnemu, ale aj trascendentnému. Dnešná doba akoby bola o regrese do animisticko-mytologickej spoločnosti. Depersonalizovanému a dezintegrovanému človeku sa ponúkajú rôzne mytologické oživenia v celých filmových seriáloch. Aby oklamali jeho skutočné duchovné potreby. Pozícia ľudského subjektu je silne zneistená. To zneisťuje aj európsku kultúru

Analogicky v čase príchodu sv. Cyrila a Metoda bola vtedajšia spoločnosť na rázcestí. Animisticko-mytologické prepojenie človeka s prírodou, nejasná pozícia ľudského subjektu v kmeňových väzbách, kde jednotlivec nemal cenu, iba ako súčasť moci kmeňa, pripomínala v mnohom dnešné uviaznutie človeka v civilizačnej štruktúre. Múdrost' stráca na význam. Misia sv. Cyrila vytvárala podmienky, keď múdrost' mala vplyv. V Proglase čítame... počúvajte teraz svojim rozumom, počúvajte všetci ľudia slovenskí, počúvajte Slovo, od Boha prišlo, slovo, ktoré syti ľudské duše, slovo, ktoré posilňuje srdce a rozum... a zase na inom mieste... otvorte dvere rozumu, keď ste prijali zbraň tvrdú, ktorú kovajú knihy Pánove. To je nová kvalita zakladajúca zmysel pre

tomu, že ľudia stratia vedomie vlastnej osoby, ktorej má, ako na to upozornil personalizmus, spoločnosť slúžiť. Človek ako iba individuum patrí nejakej civilizačnej štruktúre bez možnosti odstúpiť od svojich úloh. Človek sa stal iba individuum, ktoré si už nepamätá, že je otvorené nielen materiálnemu, ale aj duchovnému. Pred 1150 rokmi kresťanstvo a prežívané potreby zmien vtedajšej veľkomoravskej spoločnosti napomohli nastoliť, môžeme povedať, novú psychológiu v chápaní človeka, a to objavom duševna ako novej kvality, ktorá nie je pokračovaním prírody, evolúcie, ale má iný pôvod, a ten sa začal skúmať. Literárne dielo obidvoch bratov, preklady Písma, Zákona „sudnieho ľudem“, a najmä Proglas, sú toho dôkazom. Sú adresované jednotlivcovi ako sebarozpoznávajúcej kvalite, a to nie iba v intenciách fyzickej sily, ale u človeka predpokladanej duchovnej sily, ktorá má byť aj vzťahovo, medziľudsky významná. Lebo k Bohu sa dá dostať iba cez iného človeka. Na to ho odkazuje misijné pôsobenie obidvoch bratov.

Aj dnešné zneistenia a znížený pocit bezpečia v oblasti kultúry je výsledkom absencie kvalít, na ktoré poukázali obidvaja bratia a ktoré súvisia s precitnením k vlastnej osobe. Teda povedané personalisticky, neodmietajúce podriadenie biologickému, časnému, ale napriek tomu sa vedomie vyvíja a človek je schopný konať mravne, logicky, tvorivo, čo je dôležitý znak ľudskej osoby, ako na to poukazuje W. Granat v knihe Osoba ľudzka.

Uvedené súvisí s druhým zdrojom zneistenia európskych národov. Je to problematika takého chápania ľudskej prirodzenosti, ktorá za jeho základ považuje biologické a nedoceňuje kvalitu vedomia človeka a možnosti človeka intervenovať do vývinu v intenciách mravných rozhodnutí, ktoré majú svoj pôvod v zákonoch a tým aj v hodnotách, ktoré si sám človek nedáva, ako píše encyklika Veritates Splendor, ale, ktoré objavuje cez svedomie. Reálne sa však kresťansko náboženské potláča a uprednostňuje sa etické, založené na skúsenosti, ktorá je podmienená historicky, dobovo. Všetko, čo nie je zakázané, je dovolené. Dobro sa objavuje až po poznaní zlého. Dialekticky.

Kresťanské náboženstvo chráni človeka pred takouto závislosťou od dobovo historického kontextu. To môže zdôrazňovať biologické, mimo, alebo oslabene vo vzťahu k psychologickému a duchovnému.

Pozorujeme úsilie riešiť vývoj človeka biologizujúco, v súčasnosti najmä formou pansexualizmu. Ako masívny regres celých národov k akýmisi infantilným prejavom. Ľudia sú vystavení masívnemu tlaku nezre-

vedomie vlastnej kultúry a vytvára pocit ohrozenia jej základov, je založený na šírení provincionalizmu v prostredí národov, najmä tých v strednej a východnej Európe. Ale v tieni fikcie jedného veľkého svetového národa, ako túto snahu pomenoval Ján Pavol II. vo svojom prejave na pôde OSN roku 1985, kde obhajoval myšlienku charty práv národov, ktorá by ustrážila vývoj od národa k antinárodu. Práve z tejto fikcie pramenia snahy vyvolať pocit provincionalizmu v prostredí národov. Provincionalizmus ako vedomie, že kdesi inde sú tí praví, ktorí sú povolani rozhodovať o nás a bez nás. Podobne to bolo aj v čase Veľkej Moravy. Knieža Rastislav, na ktorého sa tak nezodpovedne zabúda a ktorý je zásadným spôsobom spojený aj so Slovenskom, už čelil tomuto provincionalizmu zo strany Franskej ríše, a účinne. Aj povoláním misie sv. Cyrila a Metoda na našich územiach. V starých franských análoch sa spomína povodeň na Dunaji, kde sa píše, že zahynulo veľa Rastislavovho ľudu. To píšem pre tých, ktorí by radi v intenciách zápasu o dedičstvo chceli urobiť z neho Čecha, ktorým nebol. Ale to neznamená, že idea zápasu proti provincionalizmu aj riešenie v cyrilo-metodských intenciách nemôže byť aj súčasťou českej reality, ale aj reality iných národov, ktoré čelia provincionalizmu a zbavujú ich vedomia legitimacy pre mravné náhľady. Aj na Slovensku je veľa provincionalistických politikov, no provincionalizmus je aj v iných vrstvách reprezentácie národa. Zdá sa, že si títo ľudia robia zásluhy pred tými, ktorí chcú, aby tomu tak bolo. Chýbajú nám štátnici typu Rastislava.

Nakoniec je tu aj problém rozdelenia Európy na Západ a Východ a stratenú strednú Európu. Aj táto analógia tu bola v čase misie sv. Cyrila a sv. Metoda. Misia bola národom integrácie Západu a Východu. Západnej racionality a východnej kontemplácie. Ale pýcha na racionalitu svojej doby bez kontemplácie bola pre Veľkú Moravu z veľkej časti osudná. Užší priestor v oblasti strednej Európy a osobitne Slovensko, boli veľmi často dekompenzačným priestorom tak zo Západu ako aj z Východu. Aj dnes zdrojom kultúrnych zneistení v tomto priestore je toto pretrvávajúce delenie. Západ s racionalitou a rizikami panracionizmu, prehliadaním zážitkového sveta ľudí a dvomi totalitami, ktoré sú konkrétnymi formami panracionizmu a Východ s intuitivizmom a rizikom iracionality, ktorá poškodzovala vývojové trendy východu a brzdila jeho dozrievanie. To napomohlo tomu, že marxistický experiment bol síce pôvodom zo Západu, ale experimentovalo sa s ním na Východe. A stredná Európa ostáva s nejasným programom a niektorými neúspešnými pokusmi. Zaujímavý pokus urobilo Poľsko. Pred vstupom do EÚ, zorganizovalo konferenciu Spoločne, alebo jednotlivito, v Krakove, kde sa navrhlo, aby štáty v šesťhadskej štvorky vstupovali spoločne do EÚ, pretože tak si spoločne budú môcť vyrokovať lepšie podmienky. Slovensko bolo za tento poľský návrh. Česko a Maďarsko proti. Dnes obidva tieto štáty, ktoré boli proti spoločnému postupu, majú výhrady a nie sú spokojné s vyrokovými podmienkami. Tento problém tu bol analogicky aj v časoch Veľkej Moravy. Tlak Západu, s tendenciou provincionalizovať strednú Európu cez Franskú ríšu, tu bol a oproti tomu životodarné skutky a duchovné formulácie sv. Cyrila a sv. Metoda mali silu zakladať nové aj

geografické určenie tohto dôležitého priestoru v strednej Európe. Veď kresťanstvo premieňalo individuum ako anonymnú súčasť kmeňa na človeka vedomého si svojho duševna. Toto vedomie zakladalo predpoklad autonómie voči svojvôli tým, že bolo garantované vedomým vzťahom k osobnému Bohu a Evanjeliovým udalostiam. Tie pomáhali členiť život kritériami hodnôt duchovna a duševna a záväzkami voči nim. Toto menilo pohľad aj na životný priestor, v ktorom sa nastoľovala požiadavka po bezpečí garantovanom už aj kresťanskou kultúrou. Panracionizmus tejto doby urobil u niektorých mocných vtedajšieho sveta z cieľa, ktorým bolo kresťanstvo, iba prostriedok na zmenu geografickej podoby aj strednej Európy, ako je to aj dnes. Cyrilo-metodská tradícia niesla vždy posolstvo, že provincionalizmus je proti kresťanskému určaniu človeka. A to platí aj dnes, v dnešných pokusoch provincionalizovať tieto kraje a zobrať tak ľuďom vedomie že každý osobitne a potom aj geografický sú úplným dohotoveným predpokladom pre dôležité rozhodnutia, legitimitu, ktorých dôsledky idú do večnosti. Zlo provincionalizmu je najmä v tom, že robí ilúziu slobody od zodpovednosti, ktorú provincionalne cítiaci človek deleguje na nejaké pomyslené centrum a sám nečvíči svoju zodpovednosť. Takto sa šíri relativizmus. A v tom je aj posolstvo cyrilo-metodskej misie dnes pre nás, aby sme sa nevzdali svojej osobnej adresnosti k Bohu a tak odmietli ilúzie provincionalizmu. Všetkým deformáciam kresťanstva predchádzalo, že ich autori stratili svoju adresu, tak neprijímali posolstvo v jeho pravom význame. Provincionalizmus znamená, aby sme nežili podľa reklamných, mediálnych mýtov, aby sme sa nenechali pretvoriť iba v animistických jednotlivcov, ale aby sme trvali na tom, že tam, kde je Kristus, je aj cen-

trum. Niežby centrá boli zbytočné, ale dobré centrum je citlivé voči spätným väzbám, ktoré dostáva z miest, ku ktorým náleží. Zlé centrum sa nestará o to, čo vyvoláva vo svojom prostredí. To je základ provincionalizmu. Príkladom dobrého centra môže byť starostlivosť Svätej stolice, ktorá má oprávnené prívlastok apoštolská a spája svoj život so životom v regiónoch.

Načrtli sme niekoľko možných zdrojov, ktoré vyvolávajú zneistenia v európskom prostredí v dôsledku oslabovania kultúrneho povedomia. Tieto zneistenia a strata pocitu bezpečia v oblasti svojej kultúry majú tendenciu meniť vzťahové rámce, identitu populácie a regresne tlačíť človeka od opôr vo svojom vnútri k oporám zvonku, a tak robiť ľudí závislými a málo samostatnými. V službách týchto trendov môže byť aj snaha o zmenu geografických pomerov. Aj v zmysle iluzórneho centra, a následne pestovať vo veľkých národných spoločenstvách vedomie provincionalizmu, nedôležitosti, druhoradosti. Oproti tomu cyrilo-metodská tradícia, posolstvo a odkaz je aj o tom, že to nie je správne. Aby sme nestratili seba, a tak aj adresu, na ktorú bolo vyslané Evanjeliom, na ktoré klope ponuka nejakého dobra, aby sme vedeli prevziať túto poštu a ak príde, aby sme sa netvářili, že adresáta, ktorým sme my sami, nepoznáme. A tak dobro prejde povedľa nás.

Význam jubilea je aj v tom, aby sme si zachovali svoju adresnosť voči hodnotám pre vývoj. A pre nás Slovákov je dôležité, že adresnosť cyrilo-metodskej tradície sme vzťahovali a vzťahujeme aj na seba. Takto sme sa zachovali.

Takže nehde o to, kto je dedič, kto nie je, ale kto ako žije túto tradíciu v rozličnosti národných tradícií, ale s povedomím vzájomnosti, ktorá je založená na univerzalite toho, čo táto misia hlásala.

STANISLAV HVOZDIK

Emauzy

(Pokračovanie z 1. strany)

Celý text o Ježišovi Nazaretskom je prestúpený týmto vzťahom. Zmysel textu sa odvíja v dvoch protismerných, no súčasných pohyboch. Minulosť a budúcnosť si idú akoby naproti, stretávajú sa v privilegovaných momentoch, v zmysluplnom „teraz“. Nespočetné performatívne udalosti, činy a slová anticipujú budúcnosť. Už sa stali, už je dačo naznačené, vyslovené, ale ešte nie je všetko dopovedané, dovŕšené, dokonané.

Výraz „čakajúce slová“ je presný. Ježišov príbeh je plný čakajúcich slov, ktoré v čase keď boli vyslovené znejú ako výzva bez jasného zmyslu.

Treba si ich uchovať v mysli a čakať na udalosť, ktorá hmlistému čakajúcejmu slovu dá zmysel, presvieti ho. A potom z druhej strany komplementárne udalosti, činy, slová, ktoré nasmerované proti toku profánneho času presvietia zmyslom celú minulosť.

Každé čakajúce slovo sa dočká svojho zmyslu. Tichá noc plná očakávania sa dočká svojho zmyslu vo Veľkej noci, keď prázdny hrob vrhne svetlo až k Adamovi. Čas vo sviatočný deň má takúto štruktúru. Minulosť a budúcnosť sa stretnú vo všeobjímajúcej prítomnosti vyjadrenej slovom Amen. Možno, že toto slovo je kľúčovým slovom Ratzingerovej trilógie. V tomto kontexte je logické, že diel Ježišom detstve bol napísaný ako posledný. Bolo treba napísať tretí diel, aby bolo jasné, čo Ježišovo detstvo anticipovalo, identifikovať všetky jeho „čakajúce slová“.

JÁN URBÁNEK

Ratzingerov knihu o Ježišovi Nazaretskom možno čítať, ale nemožno ju prečítať. Treba ju čítať znova a znova, no nemôžeme si myslieť, že ju raz dočítame a zavrieme. Nie jen to tak pre jej rozsah, ale pre jej štruktúru. Jej autor urobil to, čo možno asi označiť za lingvistický obrat (R.Schaeffler, *Filosofie náboženství, Academia, Praha 2003*). Je to určitý, svojim spôsobom nový postoj k textom Starého i Nového zákona. Tieto texty nie sú, aspoň nie v prvom rade, ponímané ako prosté propozície, výroky, ktoré jednoducho niečo tvrdia. Skôr sú ponímané ako oslovenie, ako výzva na dialóg, otázka a odpoveď. Ratzingerovo dielo je prestúpené týmto duchom. Hovorí o tom, ako sa Mojžiš rozprával z tváre do tváre s Bohom, o tom, ako v tomto dialógu pokračoval Ježiš. Rozpráva o dôvernom dialógu rabína Neusnera s Ježišom kázucim na vrchu.

Ratzinger sa neustále rozpráva s Ježišom, aby ho spoznal z tváre do tváre a do tohto nekončiacieho sa dialógu vŕhne aj čitateľa. A začítaný čitateľ spoznáva nielen Ježiša, o ktorom je tu reč, ale súčasne aj toho, kto mu toto poznanie sprostredkovať. Stále zreteľnejšie vystupuje do popredia múdra a prívětivá tvár Benedikta XVI. Hoci sa za ním zavrela brána na Castel Gandolfo, musíme si položiť otázku, či odišiel, alebo prichádza. Vo svojom odchode je a ostáva zvláštne prítomný. Je to žiariaca neprítomnosť, ktorá bude vyžarovať z jeho literárneho diela.

Hospodárstvo a morálka

Kultúra číslo 6/2012 (21.3.) priniesla článok „Hospodárstvo a morálka“. V ňom sme charakterizovali situáciu vo svetovom hospodárstve a hlavné príčiny jeho úpadku - krízy. Záver nášho uvažovania boli možné a nutné riešenia: „Je jasné, čo treba robiť. Hospodárstvo všetkých rozmerov môže fungovať, lebo ľudia neprestali spotrebovať, ani pracovať - tvoriť hodnoty. Nastal však moment - preukázanie, že peniaze nemôžu vo výrobnom reprodukčnom procese a v spoločnosti vládnuť, ale iba slúžiť ako znaky vyjadrenia objemu práce vynaloženej na výrobok alebo službu. Teda návrat postavenia spotreby, deľby práce a trhového mechanizmu v spoločnosti. Pomôže tomu „nezbrojenie“, teda prestať zbrojiť, prestať s výskumom na ničenie, s politikou sily, s nadradenosťou vedomostí nad morálkou a prestať sa predbiehať, ale začať sa obzerať na tých, čo zaostávajú, a nie darovať im rybu, ale naučiť ich loviť ryby.“

Naše chápanie krízy a zásady riešenia nikto nenapadol a situácia hospodárskeho úpadku sa vo svetovom rozmere nezačala zlepšovať, skôr sa vyčkáva a nikto nevie na čo. Je to taktika alebo neschopnosť? Európa pomáha najviac zadlženým štátom v záujme udržania Únie. To je správne. Bankrot štátu by spôsobil chaos - neschopnosť robiť každodenné práce a plniť povinnosti smerom dovnútra ani smerom do okolia. Naopak, aj slabo fungujúci štát a ekonomika chod spoločnosti udržuje. Teda chaos Európe chvalabohu nehrozí.

Peniazom a vyznávačom ich moci sa musí povedať: „dosť bolo !“, nepokračovať v emitovaní peňazí nad potrebu vo výmene tovarov (kúpa, predaj). Svet už vie, že počas krízy a po kríze bolo v USA FED - Federálnym rezervným systémom - natlačených, emitovaných 16 triliónov, čiže 16 miliárd biliónov, len číslami vyjadrené - 16 000 000 000 000 000 000 dolárov (v triliónoch a biliónoch sa vyjadrujú hospodárske výsledky sveta). To znamená, že o túto čiastku sa v štátoch, čo dostali úver od tejto banky na spotrebu, zvýšili ceny, čiže za statočné peniaze sa tam kupovalo o rast cien menej reálnej hodnoty. Dodajme, že peniaze z úverov sa otáčajú a úroky z úverov boli stále vyššie,

to všetko okrádalo statočnú prácu, statočných ľudí. Preto v ďalších úvahách peniaze vylúčime, okrem funkcie vo výmene (kúpa-predaj) tovarov. Z uvažovania o riešení krízy vylúčime aj nelegálnu-čiernu ekonomiku (drogy, predaj ľudských orgánov, predaj ľudí, výroba a predaj falzifikátov kvalitných-značkových tovarov, liekov atď). Jej objem rastie, ale dá sa len hrubo odhadnúť.

K prirodzeným zákonitostiam fungovania a rastu hospodárstva - výroba pre spotrebu, deľba práce a trhový mechanizmus - pridajme zákonitosti v spotrebe a to princíp troch grošov - vracaj rodičom, požičiavať deťom a z ostatku žiť. Deti najskôr vychovávať, potom vzdelávať a až potom sa starať o ich hmotný prepych. Ešte viac treba zdôrazniť - pôžičky môžu byť len do výšky odloženej spotreby a odložená spotreba - vklady v bankách - ostávajú vlastníctvom vkladateľov. To sa musí dôsledne rešpektovať v legislatíve o bankovníctve. Vlastníctvo je nedeliteľné, bez súhlasu vlastníka nemôže s vkladmi nakladať nikto. Vlastník môže manipuláciou poveriť, samozrejme viacerými spôsobmi, ale tie musí legislatíva definovať.

Otvárame problém tvorenia legislatívy a definovania pojmov. Musí sa obnoviť platnosť, že každá aktivita, aj aktivita jednotlivca, musí byť prínosom iným, ostatným, inak je nezákonná, lebo je neprirodzená. Dnešná definícia podnikania - podnikateľ podniká, aby dosiahol zisk - hľadisko prínosu ostatným potláča, ba ani ho nespomína. Takto chápaný zisk je jedna z hlavných prekážok, ba najväčšia prekážka obnovenia hospodárskeho rastu. Takýto zisk nemá ekonomický odôvodnený vznik, ani využívanie. Vzniká zvýšením cien výrobkov mocou, čiže potlačením súťaže na trhu výrobkov rôznymi nečestnými spôsobmi. Áno, dospeli sme k tomu, že príčinou kríz v kapitalizme je nemorálnosť a nie ekonomická nutnosť. Morálka sa nedá nanútiť a nie je hlavným znakom rozumu. Ona vzniká súčinnosťou viacerých ľudských vlastností a súčinnosť u každého človeka začína pokorou a úctou k ostatným.

Morálnosť, normalnosť nenastane naraz, je to proces. Zásady sa môže všade, aj keď situácie sú rozličné.

Sú štáty, ktoré majú vysokú životnú úroveň, vysoké HDP a ND, aj pýcha na bohatstvo a minulosť, ale finančným podnikaním stratili obchodných partnerov a ťažko ich získavajú. Potom sú krajiny, ktoré nemajú vysokú životnú úroveň a ďalšie ukazovatele, ale nízkymi mzdami a cenami získali trhy, aj peniaze na investovanie. Žijú pre budúcnosť. Naznačené charakteristiky nemôžeme priamo využiť na zatriedovanie štátov, ale len ako hľadiská vnímania situácií.

Všeobecne môžeme povedať, že svet je vojensky, politicky aj ekonomicky vyrovnaný, ako doteraz nebol. K štyrom vlastníkom jadrových zbraní - USA, Rusko, Francúzsko a Veľká Británia, Izrael - pribudli Čína, India, Pakistan a v podrozrení sú ďalší. Tým sa politická sila zbraní oslabila. Politické aj ekonomické záujmy sa budú menej presadzovať zbraňami. Naznačený proces vyrovnávania spôsobil, že prestal byť niekto najsilnejší a to ozdravilo situáciu vo svete. Zbrane a politikárčenie stratili „silu“.

Záveru úvah o príčinách úpadku spoločnosti povieme jednoducho a prakticky. Spoločnosť môže spotrebovať v čase, v prítomnosti, len to, čo vytvorila. V zmysle zdravého rozvoja, sú dedičstvo (hmotné aj duchovné) a nutnosť vytvoriť hodnoty novej generácii, nedotknuteľné. Preto tie štáty a celé územné oblasti, ktoré prirodzenosť zachovávali, budú ďalej rásť: Ázia, okrem štátov v ktorých je vojna, Rusko a celá Južná Amerika po zbavení sa jarma spotrebných úverov USA.

V súvislosti s obnovením rastu ekonomiky sveta by si mal „atlantický“ svet uvedomiť, že kolonizácia krajín narušila ich vlastný rozvoj - hospodársky aj duchovný. Preto bude správne, aby svet umožnil a pomohol dnešnej Afrike (30,3 milióna km² a 1 miliardu obyvateľov) tvoriť vlastný rozvoj podľa svojho duchovna. Skončiť s takzvanou pomocou tretiemu svetu a začať partnersky investovať do krajín Afriky. Najprv však nastolíť pokoj. Do Afriky sa nesmú dostať zbrane a ľudia, ktorí robia trebroje, šíria nenávisť. Kde sú nebezpečia vojny, tam treba rýchlo investovať. Súčasná musia média tvoriť pozitívne myslenie obyvateľstva.

LUDOVIT URMINSKY

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

KONTRAREVOLÚCIA

Autentickým výrazom kresťanského odporu voči akejkoľvek sociálnej a kultúrnej revolúcii je kontrarevolúcia. Pojem kontrarevolúcie zahŕňa tri významy.

1. V prvom rade ide o principiálne odmietanie každého revolučného aktu ako takého; z dôvodov náboženských.

2. V druhom rade ide o katolíckokresťanský ideový a teoretický odpor k akémukoľvek revolučnému aktu, prihliadajúci na novú sociálnu situáciu po roku 1789.

3. V treťom význame ide o aktívny ozbrojený odpor katolíckokresťanských síl proti revolučným silám.

Prvý význam je obsiahnutý už v základnom postoji kresťanstva k revolúcii a môžeme ho z dejinného hľadiska popísať nasledovne:

Ide o automatickú, často spontánnu a do roku 1789 teoreticky, v zmysle sociálnej filozofie, málo zdôvodňovanú reakciu kresťanstva na sociálno-revolučné trendy. Vzhľadom na to, že do XVIII. storočia boli revolučné trendy zastrešované predovšetkým náboženskými, resp. heretickými ideami, Cirkev na ne reagovala v prvom rade ako na náboženské revolúcie a analyzovala ich správne v teologických termínoch. Každopádne už heretické hnutia stredoveku obsahovali sociálno-deštruktívny potenciál. Sekty albigenkých, adamitov, katarov, bogomilov, husitov, v novoveku potom luteránov a novokrstencov, ktoré sú súčasťou liberálnou propagandou líčené ako úbohí martýri slobody a demokracie, boli v skutočnosti, okrem iného, nebezpeční sociálni revolucionári, za ktorými zostávala spúšť, mŕtvolý a kultúrne barbarstvo. Činnosť husitov je dostatočne známa aj na Slovensku. Ich tzv. „spanilé jazdy“, v skutočnosti bandy zločincov, vyplienili, vypálili a zrovnali so zemou celé Považie. Mapa zobrazujúca ich aktivity v Čechách je v podstate mračnom vypálených miest, kostolov a kláštorov. Tento sociálno-deštruktívny potenciál sa zachoval a postupne, s pribúdajúcim odpadom od kresťanstva a príklonom k sekularizmu sa transformoval do liberálnych, slobodomurárskych, socialistických a komunistických revolúcií.

Kontrarevolúcia v druhom význame tohto slova sa dostala k slovu v 18. storočí. Tento nový, sekularisticko-revolučný, v podstate novopohanský trend XVIII. storočia Cirkev spočiatku zaskočil. A nielen Cirkev, v konečnom dôsledku zaskočil aj predstaviteľov predchádzajúcich revolúcií - protestantov a iných heretikov. Návrat pohanstva v takej miere v podstate nikto nepredpokladal a teoreticky ho nepredvídal. Taktiež neuveriteľný rozmach priemyselnej výroby a empirických vied bol javom natoľko novým, že sa vymykala akejkoľvek forme špecializovaného uvažovania o sociálnych danostiach ľudského bytia. Preto prvotný odpor voči sociálnej a kultúrnej revolúcii v XVIII. storočí bol zo strany konzervatívnych síl spontánný. V domnienke, že majú do činenia s bežnou meštianskou vzburou proti daniam alebo právnym prechmatom, aké boli v stredoveku na dennom poriadku, reagujú úplne naivne. Osud

popraveného francúzskeho kráľa Ludovíta XVI. je toho jasným dôkazom. Jeden malý vojenský záťah na počiatku tejto slobodomurárskej revolúcie mohol rozmetať celú akciu v zárodku. Kráľ nepochopil, že cieľom revolúcie nie je náprava nešvárov, ale zničenie starého sveta, sériou ústupkov vliezol rovno pod gilotínu. Podobne naivná bola podpora americkej revolúcie zo strany Francúzska.

Hektickosť dejov v podstate ani neumožňovala ucelenú systematickú

BRANISLAV MICHALKA

Integrálny katolicizmus ako konečná syntéza kontrarevolučných prúdov

analýzu. Jednotliví aktéri kontrarevolúcie, vzhľadom na to, že im bol, ako z podstaty celému kresťanstvu, cudzí akýkoľvek sociálno-revolučný aktivizmus, len reagovali na jednotlivé podnety zo strany revolucionárov. Preto sú v podstate oprávnené kontrarevolucionári nazývaní revolučnými silami - „reakcionári“. Ich konanie bolo motivované len pojmami povinnosti, cti, viery a snahou o zachovanie status quo. V podstate však nevedeli, s čím majú do činenia.

Aj neskôr, po roku 1792, keď už Európa pochopila, s kým bojuje, trvalo niekoľko rokov, kým sa katolícko-reštauračné sily zmohli na prvé ucelené analýzy novej situácie. Vtedy sa zrodila tá skutočná kontrarevolúcia teoretická, ktorej postavám, priebehu a dôsledkom by som sa chcel v tomto príspevku venovať predovšetkým.

Hovorili sme o kontrarevolučnom postoji ako o spontánnej reakcii. Najneskôr v čase napoleonských vojen sa už dostavili prvé teoretické reakcie na revolučný pohyb. Hneď v počiatkoch revolúcie, roku 1789, môžeme hovoriť o dvoch postavách, ktoré sa okamžite zaoberali revolučnými javmi. V Anglicku to bol Edmund Burke a vo Francúzsku barón Francois Rivarol. Burke býva často prezentovaný ako vôbec prvý kontrarevolučný mysliteľ, avšak tento pohľad má niekoľko slabín, ktoré vyvracajú túto domnienku. Burke bol predovšetkým sám príslušníkom revolučnej strany whigov, ktorá bola v už aj tak sprostanzitovanom prostredí Anglicka považovaná za exponenta liberalizmu a revolúcie. Dokonca sa tzv. Slávnej revolúcie z roku 1688, keď protestanti zvrhli katolíckeho kráľa Jakuba II., dovoľovala. Čiže v prípade Burke máme skôr do činenia s prvým tzv. konzervatívnym revolucionárom, t. j. revolucionárom, ktorý obhajuje svoju revolúciu a desí sa revolúcie nasledujúcej. Jeho kniha Úvahy o revolúcii vo Francúzsku je zmesou oprávnených obáv zo sociálnej deštrukcie, obhajoby prirodzeného poriadku Bohom stvoreného sveta a zároveň dokonale zaslepenou obhajobou liberálno-revolučných anglických výmožeností. Neschopnosť pochopiť súvislosť medzi jednotlivými revo-

lúciami, taká typická pre protestantov, ho stavia skôr do polohy tragikomického postavu, než do polohy zakladateľa kontrarevolúcie, kde by ho tak radi umiestnili anglosaskí konzervatívci.

Barón Rivarol je postavou málo známou a v podstate aj málo docenenou. Každopádne ide o prvého Francúza, ktorý sa hneď v počiatkoch revolúcie snažil prísť, ako sa hovorí, „veciam na klb“. Pochopil, že má do činenia s totálnou spoločenskou revolúciou odmietajúcou

čom každá z nich predstavovala určitú syntézu alebo tiež absorbovanie prvku, ktorý bol dovtedy s francúzskym monarchizmom nezlučiteľný. Prvou fázou bolo začlenenie katolíckeho ultramontanizmu do myslenia kontrarevolúcie. Druhou fázou bolo absorbovanie myšlienky národa alebo nacionalizmu v diele Charlesa Maurrasa a jej zlúčenie s kontrarevolúciou, royalizmom a ultramontanizmom. Treťou a poslednou fázou bolo zlúčenie všetkých týchto vplyvov s katolíckym antimodernizmom

gustínovi, vedeckú erudíciu s jazykom plným vtipu, irónie a osobných útokov, čím priťahuje dodnes množstvo čitateľov.

Podstatným de Maistreovým príspevkom k dejinám kontrarevolučného myslenia bola ani nie tak obhajoba monarchie a starých poriadkov, ale predovšetkým originálne začlenenie ultramontanizmu, čiže oddanosti voči Cirkvi, pápežovi a Rímu, do myšlienkového sveta francúzskej kontrarevolúcie. Francúzsko bolo po stáročia v zajatí galikanizmu a XVIII. storočie obohatilo toto štátne a kráľovské vymedzenie sa voči Rímu o nové slobodomurárske a osvietené prvky. Korene galikanizmu siahajú až do stredoveku k Filipovi IV. Peknému, súvisia s veľkou západnou schizmou, avignonským zajatím a množstvom ďalších národných špecifik. Vernosť katolíckej viere bola vo Francúzsku po stáročia podmienená určitou autonómnou nezávislosťou od Ríma a dvor, šľachta i meštianstvo boli na tieto privilégiá patrične hrdé. Pod tlakom revolučných udalostí však de Maistre prehodnocuje tieto tradície a v podstate ich neguje. Na rozdiel od Louisa de Bonalda, iného veľikána kontrarevolučného myslenia, ktorý sa galikanizmu nikdy nevzdal. V konečnom dôsledku však zvíťazil de Maistrov smer, ako sa to neskôr jasne ukáže na katolíckom integralizme.

Pre šokovanú svetáčku šľachty, otrasenú realitou revolúcie, už nemohol byť dostatočnou oporou prostý návrat do starých čias spred revolúcie. Pochopili, že revolúcia bola, ako správne podotkol de Maistre, trestom Božím za ich spustnosť a neveru. Snaha obrátiť sa na autoritu, ktorá presahovala štát a zakladala jeho autoritu, bola nevyhnutná. De Maistre vo svojom diele O pápežovi a pápežstve poskytol argumenty a uviedol definitívne ultramontanizmus do francúzskeho kontrarevolučného prostredia. Bez tejto originálnej syntézy nie je pochopiteľná ani existencia tzv. ultraroyalistov, ktorých nechápal ani kráľ Ludovít XVIII., človek starého razenia a odchovanec XVIII. storočia, ani stará šľachta a ako vidíme napr. na Rivarolovom príklade, ani mnohí aktéri kontrarevolučného myslenia. Títo nasledovníci de Maistreových myšlienok sa vrátili svojím ultramontanizmom v podstate ku stredovekému ponímaniu pápežskej autority, umocnenému ešte o poznanie sociálnej skazy v prípade odmietnutia tejto autority, ktoré stredovek nepoznal. Skúsenosť s totálnou revolúciou, zahrnujúcou zničenie náboženstva, sociálnej hierarchie, kultúry aj morálky, bola nová a nikdy predtým nepoznaná. Teória dvoch mečov, rovnocenných a vyvážených, bola pomaly, ale nezadržateľne opúšťaná v prospech teórie autority vyššej, ktorá je skalou odolávajúcou všetkým dejinným búrkam a ktorá vydržala aj vtedy, keď monarchia a kráľ zlyhali. Ultramontanizmus, čiže vernosť Cirkvi a Rímu sa stala poznávacím znamením kontrarevolúcie a to predovšetkým zásluhou Josepha de Maistre.

Pre de Maistreovu filozofiu bol určujúcim faktorom reality dedičný hriech. Všetko ľudské snaženie je pre neho spútané a limitované práve touto skutočnosťou. Snaha o doko-

prirodzený spoločenský systém založený na odvekej nerovnosti ľudí a produkujúcou abstraktné a od života i reality odtrhnuté sociálno-filozofické názory, ktoré nie je možné uviesť do praxe a ktorých aplikácia sa skončí katastrofou. Vyjadroval sa formou pamfletov, ktoré boli zhadzované z balónov na revolučnom území a tajne šírené medzi obyvateľstvom. Jeho slabinou bola previazanosť s osvietenou myšlienkou minulosti, takže jeho úvahy, napriek tomu, že im nechýbala ostrosť prieniku do problematiky, mali vo vzťahu k viere a náboženstvu punc osvieteného utilitarizmu a pragmatickosti, ktorá považuje náboženstvo len za nevyhnutné lepidlo spoločnosti. Jeho výrok: „Nejde o to, či je náboženstvo pravdivé či nie, ako skôr o to, či je nevyhnutné,“ je toho jasným dôkazom. Jeho obhajoba prirodzenosti a sociálnych tradícií, podobne ako u Burka, nedosahuje do bodu, v ktorom musí každá kontrarevolúcia koreniť, ak chce byť skutočnou. Tým bodom je Boh, Viera a Cirkev.

Za jedného z tých, ktorí privodili obrat v nazeraní na Vieru a kresťanstvo a spôsobili obrat v myslení šľachty smerom ku katolíckemu kresťanstvu, býva považovaný gróf René de Chateaubriand, slávny spisovateľ a zakladajúci fenomén francúzskeho romantizmu. Jeho slávne dielo Duch kresťanstva sa stalo začiatkom XIX. storočia módnou záležitosťou aj vďaka brilantnému štýlu. Ako aktívny účastník bojov v kontrarevolučných silách, zástanca royalizmu a legitimizmu síce môže byť považovaný za prvého slávneho obhajcu starého poriadku a Cirkvi, avšak jeho dielo trpí prílišným sentimentalizmom a všetkými romantickými neduhmi doby, subjektivismom a prehnaným titanizmom vlastnej osoby. Jeho príklon k monarchii je skôr citový, impulzívny a navyše jeho prílišná adorácia slobody, vlastná morálna neusporiadanosť a svojvôľa ho posúvajú skôr do tábora burkeovských konzervatívnych liberálov a anglofilov.

JOSEPH DE MAISTRE A ULTRAMONTANIZMUS

Vývoj kontrarevolučného myslenia v XIX. storočí mal tri fázy, pri-

a následné vyústenie do katolíckeho integralizmu ako konečnej podoby kontrarevolučného myslenia.

Ak tu hovoríme o francúzskom monarchizme ako o modelovom, na báze reštaurácie ktorého sa formovalo kontrarevolučné myslenie, je to logické a naša závislosť od francúzskeho myslenia je nevyhnutná. Francúzsko ako prvé okúsilo ovocie novopohanskej revolúcie, dodalo myšlienky i prax, a preto sa nutne proti chorobe pokúsilo ako prvé nájsť aj liek. Dejiny autentického katolíckeho kontrarevolučného myslenia sú teda dejinami francúzskej kontrarevolúcie. Vplyv iných kontrarevolučných myšlienkových škôl, rakúskej alebo nemeckej, je len podružný.

Prvým skutočne kontrarevolučným systematickým mysliteľom a teoretikom sa stal savojský šľachtic Joseph de Maistre. Narodil sa roku 1753, roku 1874 sa stáva senátorom, roku 1789 sa mal stať poslancom v Generálnom zhromaždení, avšak revolúcia tomu zabránila. Ako emigrant sa istý čas túlal po Európe, až nakoniec na niekoľko rokov zakotvil v Rusku. Tu došlo k definitívnej kryštalizácii jeho myslenia. Jeho hlavnými dielami sú: Listy savojského royalistu (1793), Úvahy o Francúzsku (1796), (tie momentálne publikujeme na stránke Dielna sv. Jozefa v preklade Jozefa Duháčka), Pojednanie o tvorivom princípe politických ústav (1810), O pápežovi (1819), v ktorom sa ako jeden z prvých hlási k nekompromisnému ultramontanizmu v protiklade ku galikánskym tradíciám, a nakoniec jeho najpopulárnejšie Petrohradské večery (1822), písané formou platónskeho dialógu.

De Maistre je považovaný za zakladateľa tradicionalistickej školy. Čerpal z veľmi širokého okruhu podnetov, predovšetkým sa však nechal inšpirovať veľikánmi katolíckej náuky: sv. Augustínom a patristikou vo všeobecnosti, Pascalom a Malbranchom, z antických autorov považoval za smerodatného Platona. De Maistre bol po celý život zásadným a vášnivým odporcom osvietenstva. Vďaka svojmu výnimočnému literárnemu talentu sa mu podarilo spojiť, podobne ako jeho dvom vzorom, Platonovi a sv. Au-

nalú spoločnosť z vôle nedokonalých ľudí sa nutne vo svetle kresťanskej viery musí javiť smiešna a šialená. De Maistre úplne prevzal schému ľudských dejín, ako ju načrtol sv. Augustín vo svojom geniálnom diele Boží štát. Podobne ako sv. Augustínovi sa dobytie a vyplnenie Ríma stalo momentom a Božím trestom, tak sa i de Maistreovi stala revolúcia. Príchod Krista je zlomovým bodom v dejinách, bez Božej milosti niet úspechu v ľudskom konaní. De Maistreov spis O pápežstve pripomína ďalšiu variáciu na tému augustínovského Božieho štátu.

Pre ďalšie bližšie pochopenie jeho myslenia sa musíme v krátkosti venovať aj iným základným bodom jeho úvah. Východiskovým bodom jeho myšlienok bol odpor voči racionalizmu XVIII. storočia. Osvietencami ospevovaný „empirický svet“ bol pre neho len povrchom javov, ktorých skutočný zmysel treba odkryť. Na to ľudský rozum nestačí. Je vrtkavý, ovládaný citmi a náladami, sám by na túto úlohu nestačil. Preto sa de Maistre domnieva, že Boh vložil určitý rozlišovací kód do ľudského rozumu, ktorý umožňuje rozoznávať pravdu od omylu. Tento kód umožňuje rozpoznať tzv. všeobecné presvedčenie, čiže určité danosti prirodzeného rádu Božieho stvorenia spoločné všetkým ľuďom. Patria k nim: všeobecná prirodzená potreba náboženstva, všeobecná snaha po zakladaní rodín, spoločností, štátov, rešpekt k autorite, plnenie jej príkazov, strach z ich porušenia a podobne. Môžeme tu hovoriť o istých antropologických konštantách, ktoré človek automaticky odkrýva vo svete pomocou emanácie Božieho stvoreného rádu sveta. Táto emanácia zasahuje vnútro človeka a pomáha mu odkrývať Boží vôľu v tej najvšeobecnejšej rovine. Preto to, čo odporuje týmto konštantám a čo sa ich snaží zrušiť na základe abstraktných racionalistických konštrukcií, je nevyhnutne pre de Maistrea výrazom trápnej školometskej domýšľavosti. Tento všeobecný rozum sa podľa de Maistrego na nižšej úrovni prejavuje ako rozum národný, ktorý je vytvorený v procese dlhodobého historického vývoja. Všeobecný a národný rozum teda vytvoril štát, v ktorého

čele stojí kráľ, právo a všetok poriadok vecí. Ide o rozpoznaný „lex eterna“, Boží večný zákon. Všetky inštitúcie sú teda dielom Božím. Tie je možné časom zdokonaľovať, avšak nikdy nie meniť ich základy. A práve to urobila Revolúcia - zničila inštitúcie existujúce odnepamäti. Opakom všeobecného rozumu je totiž rozum individuálny, ktorým disponuje každý človek. Ten je následkom dedičného hriechu omylný a hriešny, jeho abstraktné úsudky, nekorenencie ani v Božom Zjavení ani vo všeobecnom rozume a prirodzenosti, nie je možné aplikovať na tak zložitý organizmus akým je ľudská spoločnosť.

Osvietenecý racionalizmus je pre de Maistrea výplodom individuálneho rozumu. Rousseauove blúznenia o nevinnom prírodnom človeku, napriek tomu, že všeobecný rozum vždy vedel, že človek bez zákonov sa stáva bestiou, Voltaireove domýšľavosti o stvorení nového človeka bez predsudkov, napriek tomu, že po stáročia tradované predsudky tvoria os každej národnej komunity, to všetko považoval de Maistre za výraz nadutej pýchy individuálneho, egoistického a sebastredného rozumu, odporujúci celým ľudským dejinám.

Aj my sa dnes stretávame podobne ako de Maistre, ba v skutočnosti v miere omnoho väčšej, s odsudzovaním našich kolektívnych predsudkov, nášho národného rozumu. Všetky prejavy normality ako napr. odpor k homosexualite, odpor ku skupinám ľudí, s ktorými má majoritná komunita zlé skúsenosti, odpor k modernému výtvarnému umeniu, to všetko býva liberálnou propagandou označované za ohavné predsudky xenofóbov. V skutočnosti to sú piliere, na ktorých stojí pamäť národa, odovzdávaná po generácie. Máme ich zahodiť v prospech absurdných abstraktných fráz o rovnosti všetkého so všetkým a bezbrehej tolerancii k akejkolvek zvrhlosti, ktorú si vyfabrikovali rozmazaní intelektuáli v salónoch a kaviarňach, posmeľovaní a platení rôznymi tajnými spoločenstvami s výrazne protikresťanským zmysľaním? De Maistre hovorí už 200 rokov, že rozhodne nie!

Aby však nedošlo k omylu: všeobecný rozum, to nie je pre de Ma-

istrea nejaký demokratický výron ľudového rozumu. Pre de Maistrea je dav temný a nevzdelaný, riadiaci sa pudmi a chorobnými vášňami, je to znásobený individuálny rozum. V protiklade k nim stoja významní jedinci, ktorí dokážu pochopiť všeobecný a národný rozum. Oni vládnu nad davom a v prípade ak jednú podľa Božieho poriadku, tak vedú ľud k spásu. Na ich čele je Bohom pomazaný kráľ. V opačnom prípade, ako je tomu aj dnes, vedú ľud do zatratenia.

Správne riadená spoločnosť sa podľa de Maistrea vyznačuje: jednotou, podobne ako rodina alebo korporácia. Správna vláda musí neustále striehnuť proti latentnej občianskej vojne medzi jednotlivcami zaťaženými dedičným hriechom. Musí krotiť vášne, slabosti a pudy. Musí stabilizovať.

De Maistre bol vždy verným a ortodoxným katolíkom. Luther bol pre neho exemplárnym príkladom pýchy individuálneho rozumu, ktorého svojvôľa si spupne dovolila meniť poklad viery.

De Maistreov vplyv na teóriu kontrarevolúcie je obrovský a zásadný. Dovoľovali sa ho všetci podobne orientovaní myslitelia XIX. a XX. storočia, z rôznych národov. Rus Peter Čaadajev, Španiel Juan Donoso Cortes, Talian Giovanni Papini a mnoho iných mysliteľov a spisovateľov. Hlavné motívy jeho filozofie: ultramontanizmus, tradicionalizmus, monarchizmus, katolicizmus, odpor k demokracii, k antropocentrickým ľudským právam, odpor k abstraktným sociálnym konštrukciám, idea svojbytnosti národného ducha, antiromantizmus, vedomie hriešnosti človeka, to sú konštitučné prvky každého autentického kontrarevolučného myslenia a bez nich je ťažko možno niekoho považovať za skutočného konzervatívca.

Pre bližšie pochopenie de Maisterovho štýlu môžeme zacitovať niekoľko najslávnejších výrokov:

„Ústava z roku 1795, rovnako ako tie predchádzajúce, je vytvorená pre človeka. Na tomto svete však človek neexistuje. Počas svojho života som videl Francúzov, Talianov, Rusov atď. Vďaka Montesquieuovi dokonca viem, že sa dá byť Peržanom, ale pokiaľ sa týka „človeka“, vyhlasujem, že som ho nikdy v ži-

vote nestretol. Ak existuje, tak bez môjho vedomia.

Protestantstvo je najväčší nepriateľ Európy, ktorého treba zahrnúť všetkými prostriedkami, čo nie sú zločinné. Je to zhubný vred lipnuci na každej zvrchovanej moci, ktorú bezprestanja nahľadáva, syn nadutosti, otec anarchie, univerzálny rozkladný činiteľ.

Filozofia je zhubnou silou, ktorej jediným cieľom je ničiť spoločenské dogmy, aby tak človeka izolovala, nabádala k pýche, samofúbsti, čím škodí sebe aj ostatným: pretože človek, ktorého hodnota sa meria vždy len vierou, nemá žiadnu cenu, pokiaľ v nič neverí.

Rousseau začína svoju Spoločenskú zmluvu touto zvučnou vetou:

Človek sa rodí slobodný a všade je v okovách. To sa mu skutočne podarilo! Čo tým chcel vlastne povedať? Istotne nehovorí o tom, čo by bolo každému zrozumiteľné, pretože v tej istej vete tvrdí, že „všade“ je človek v okovách! V okovách! Pozrime ho, básnika! Človek sa rodí slobodný! Aké bláznivé tvrdenie, keď predsa opak je pravdou. Vo všetkých dobách a na všetkých miestach, až do založenia kresťanstva... otroctvo bolo vždy považované za vládnú nevyhnutnosť a za normálny politický stav národov. ... Až konečne roku 1167 pápež Alexander III. vyhlásil menom koncilu, že všetci kresťania majú byť zbavení otroctva.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

FRANTIŠEK SLZA

Popis odvahy

*Povedať pravde si ošklivá ale nezradím ťa
ani keď si vypijem s tými ktorí ťa nenávidia
pre tvoj pôvod a pre tvoju vznešenosť
spod priklopených viečok*

*Povedať lži si krásna ale nenávidím ťa
aj keď si vypijem s tými ktorí ťa vedia
pre tvoje nehanebné ohanbie
dívajúc sa doň prižmúrenými očami*

*Povedať človeku už ťa nik nezotročí
zákony chránia tvoju slobodu
sloboda chráni zákony
svedomia tvojho srdca i tvojich očí*

*Na levie srdce zeme padá dážď na kolená,
na dlažbu hlíny v horských chrámoch lúk. Naklonená
tráva tiež pokľakne. Z milosti žiť zloží ostrie.
Nech tráve sa podobám, dažďu, čo leje zo striech
tekuté srdce neba. Dážď sladnuci v ovocí...
Nech na ten dážď sa podobám, nech ako proroci,
čo nakreslili na zem kruh - až kým nezaprší,
kým na hriešnu zem s milosťou neobrátiš oči,*

*teba, a ako slnko ráno horí na hrádzach,
tak žiaríš duchu, čo ťa v ľudských srdciach nachádza.
Tak sa dotknem teba v tejto zemi, v oblakoch,
v korunách chrámov, keď vonia Váh, mútny v Slovákoch.*

*Posvätená buď táto zem briez a zem detstiev.
Na svojich pleciach človečích tvoju milosť nesiem
a ty nesieš mňa, dážď slz a ľudských hriechov,*

KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Slzy svätého Konštantína

*v ňom stáli rovní ako stĺpy. Tak ja chcem, Pane,
nakresliť zo slov v básni kruh, prosiť odovzdane,
že neopustím tieto slová - Pane, úzko je mi,
ak by si už nepožehnal Hronu, Tatrám, zemi,
čo na pleciach nás nosí a ctihodnejšia než my
ťa chváli spevom riek a briez a topoľov. Kiežby
si žehnal ešte kostiam našim, prachu z popola
a kiež by sme ťa oslávili v šere kostola
a úbohých a neverných, no smädných po zvesti,
by si nás znovu ustanovil hodných bolesti
a hodných utrpenia, chudoby a vlastnej, starej zeme,
ktorú sme darom dostali. Po nej putujeme,
hrešíme a kajame sa, nepoznajúc stud.
O milosť teda prosím, Bože. Príď ma vypočuť.
Stvoril si dievča vzbúrené a vzal prach nad kosti,
dnes počuť ešte pyšný hlas jej pyšnej mladosti:*

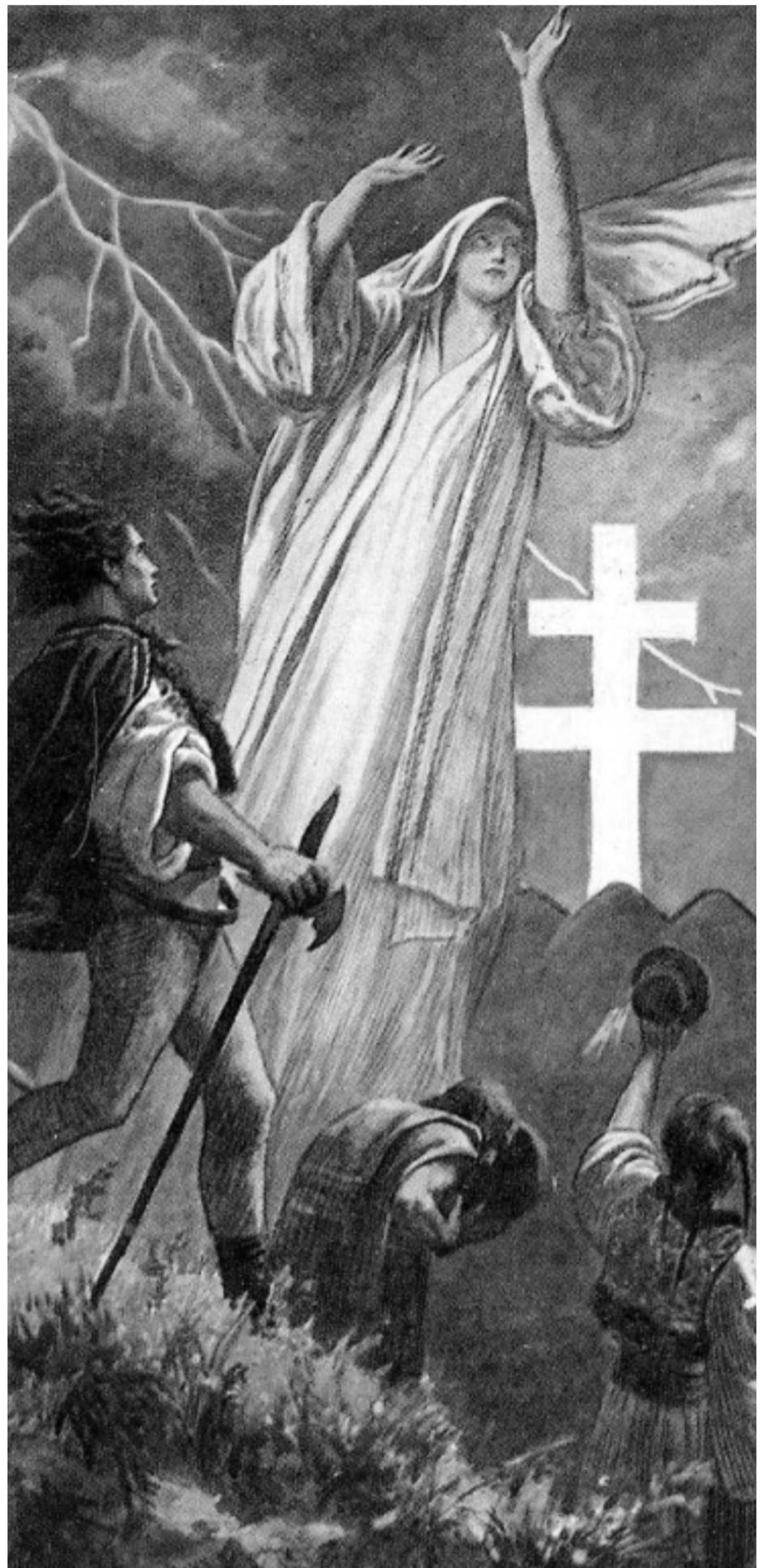
*Tak ako stojím tu a luk obzoru pred nami
napnutý klenie sa až po nebesia s hviezdami,
a aj keď rúham sa a búrim, rúcam, zlorečím,
aj keď som pokúšaná diabolským či človečím
hlasom, hoci aj pred očami tohto sveta skrytá;
už som. A som neodvratne časťou Tvojho bytia.*

*Teda tak, ako sa modlí lúka, ktorá chce
slzami rannej rosy objať mach a kosatce,
a ako budúcnosť už v diaľke chystáš pre iných,
s rovnakou silou nemennou sa stali dejiny.*

*A na tvár padáme. Keď ochabejú storočia,
ktoré cez hrobky kniežat slučky z kostier obtočia
a odhalí sa Tvoj kríž a krv a spev a koruna
a na svet budú z nebies čriepky Solúna.*

*Teda ako dýcham a brezy biele ako soľ
svietia k temným nociam, tak žiaril duchom apoštol
Pavol a starý Solún porodil svetlo Grékom,
aby na Veľkú Moravu prišli kázať v Niekom,
kto niesol svietnik cez duše a cestou priúzkou
priviedol ľudstvo k spaseniu - a Rím mu biskupstvo
už dávno v Nitre založil. A ako brokát zím
prikryje belobou vlasy stromov, tak Konštantín
chodil po tejto zemi - a nik mu nebol cudzí
a dodnes sa nad Slovenskom lesknú jeho slzy:*

*„Keď dotýkam sa hlíny pri nohách, už vo mne planie
akási zvláštna milosť žiť. Tak dotkol som sa, Pane,*

Snímka: Teodor Križka

*keď srdcom, rukou, očami, rozochvenou miechou
t'a zrádzame a mizneme ako vánok v chrastí,
keď nás povoláš - Boh nebeskej a zemskej vlasti.*

*Niesol som Slovo Slovanom na rukách ako sokola,
aby v nich nanovo sa roznieťilo z popola.
Niesol som Logos 'Logosanom', Boha 'Bohanom'
a lásku som si tíšil v srdci v kríži schovanom.*

*Slovensko, všetkým mi bolo vzkriesenie, Boh a ty
a ako lúky v Pieninách sa skveli ornáty.
Niesol som slovo v náručí jemné ako pena,
aby ani jedna z rýb nebola zatratená.
A tak až podnes smutne hľadím, plačem nad chvíľou,
keď Slovensko si vlastnú pamäť samo stratilo.*

*Zem, už slnko iných čias nad teba dviha svoju koruhvu
a víťazí. A na tvoju tvár teplú, okrúhlu
stúpajú iné kroky nad medené zvonce tráv.
Vrkoč riek zapletajúci Bože, zázrak sprav,
veď aj kameň by vrael, čo kov vo zvone musel,
že sú i iné slnká ako Praha, New York, Brusel,
zástup jelsí káže nám a had sa mení na vlas -
Chváľte Boha nad nami! Cti matku, otca a vlasť...
Veď vlasť - oslica krúti v nás mlynský kameň dejín,
vo vlasti plavým vláskom detského času verím,
vlasť zlaté rúno chleba pod letom nesie v žite.
Boh išiel za vás na kríž, a predsa neveríte.
Po tisícročí som vám prišiel kázať o písme,
veď bez vedomia Božej spásy v duši chorí sme.*

*Ste podobní na mŕtve rieky - mŕkve, skalnaté,
keď vlastnej múdrosti a prachu ciest sa klaniate.
Obráť nás, Hospodine, k sebe, my sa vrátíme.
Spomeň si ešte na nás - prach - a nehľad' na iné
kamene a nepovolaj ich k žitiu miesto nás.
Plesá sa krvou naplnia, ak nás viac nespoznáš
a nepredurčíš vzkličť viac na Slovensku chrabrej,
hrdinskej, veľkej duši, akú mal svätý Andrej.
Bože lúk a duší, čo život meníš na večný,
zo všetkých blahoslavenstiev nám chýba najväčšmi
čisté srdce a čistá láska, Kriste, k národu,
akoby si svoj kríž a zvesť napísal na vodu.*

*Tak dnes prosím - Bože, čo obraciaš lesy na paše,
obráť aj srdcia na Slovensku, rozsvieť lampáše
Slovákov, čo zmlkli ako vták na kraji lesa.
Ludia! Boha traste sa, no veriť nebojte sa,
veď on je tvorca všetkého a my len jeho dielo,
na ktoré padal z písmen sneh, ktoré ochorelo...
Boh rozsiel bledý ovos hviezd, stvoril plúca trávam.
Pred tvárou Božou uznajte: 'Ako málo dávam!',
pred tvárou Božou klaknite a zložte svoje sily -
nespravodlivo zabudli a aj obesili.*

*A tak sa s nami krúti zem, srdcom dnešných čias,
a tak na zemi žijú svätí, i čo nežičia,
tak na zemi nečakajte, 'kto dnes zatlieska mi',
lež chváľte Boha v lipinách, Boha nad lieskami,
čo stvoril Slovákov, Boh vašej vďaky ešte nenarodenej,
Boh vašej staroby, slz a úst, a Proglasu.“*

Jubileá bývajú celkom užitočné. Ak už na nič iné, tak na zistenie, ako človek zostarol v práci a námahe - dúfajme o lepší svet. Sú síce aj takí, ktorí sa úporne usilujú o horšie, ale takých radšej z našich úvah vynechajme. Nám išlo vždy a výlučne o to, aby sme v človeku opatrovali to semiačko, ktoré nosí boží gén Slova. Prihlásili sme sa k línii krásy, ktorá po stáročia rozlišovala medzi vysokým a nízkym, ušľachtilým a podlým, nádherným a ohavným, vedela, kde je hore a kde dolu, čo sú nebesia a čo je zatratenie. Stali sme si na stranu Ábela v spore s bratom Kainom. Bez ohľadu na dôsledky prinášali sme Bohu obeť čistú a pravú.

Tak dajako som vnímal a vníмам založenie Literárneho klubu Bernolák a literárnej súťaže O Cenu Slovenského učeného tovaríštvu.

Uplynulo štvrtstoročie odvtedy, ako ma vo vydavateľstve navštívil Marián Babirát, človek milujúci svoj rodný kraj, svoju obec, literatúru, hľadajúci a často nachádzajúci. Aj vtedy sa v jeho hlave zrodil šťastný nápad vytvoriť po bernolákovsky malé spoločenstvo, ktoré by dýchalo na slovo ako na živý uhlík vyňatý z chladnejšej pahreby. Vtedy, pravda, všetky deje, najmä tie verejné, vyzerali ako začiatok konca zlovôle a nádej na novú obrodu. Písal sa rok 1988, Slovensko sa odvádzilo vyjsť na námestie s modlitbou a sviečkami v rukách, a pripomenúť, že existujú trvalé a večné hodnoty. Aj ja som stál medzi modliacimi sa, obkľúčenými vodnými delami, zátarasmi a policajtmí so psami. Cítil som sa však šťastný a slobodný, lebo som priniesol obeť v skalopevnom presvedčení, že to nie je obeť Molochovi, ale Bohu.

O rok, týždeň pred študentskou manifestáciou v Bratislave a o deň nato v Prahe, ktorá sa stala symbolom pádu totality, 9. novembra 1989, som pod záštitou Literárneho klubu Bernolák priviedol na pódium Kultúrneho domu v Trnave žijúceho predstaviteľa katolíckej moderny, kňaza-františkána a básnika Svetoslava Veigla. Bolo to prvé verejné vystúpenie básnika-kňaza po mnohých desaťročiach. Nebáli sa organizátori, nebáli sme sa my, nebálo sa publikum - veď prišlo toľko ľudí, že zaplnili sálu Kultúrneho domu. Počas besedy s nami som vyzval prítomných, aby nemali strach prejaviť svoje svedomie a išli pred bratislavský Justičný palác vyjadriť podporu Jánovi Čarnogorskému a Antonovi Seleckému i ďalším členom Bratislavskej päťorky, ktorú režim protizákonne držal vo väzbe v presvedčení, že sa mu podarí zastrašiť prebúdzajúcu sa odvahu.

Literárny klub Bernolák tak azda aj ako jediný na Slovensku pôsobil dôstojne od samého začiatku a túto dôstojnosť si zachoval až podnes. Hovorím o dôstojnosti zámerne a dvakrát toto slovo podčiarkujem. Lebo v činnosti tohto klubu nemuselo dôjsť zmenou situácie k nijakým premenám - my sme žili svoje hodnoty od počiatku. A k dôstojnosti patrí aj fakt, že čestným predsedom Literárneho klubu Bernolák bol kontinuálne národný umelec Vojtech Mihálik. Bol ním aj vtedy, keď ho vebili ako jedného z najväčších básnických majstrov, aj keď ho oplŕvali a pripisovali mu ohavnosti. Naostatok aj do večnosti tohto veľkého básnika, ktorému pripadlo

V bernolákovskej službe Slovu

Vyhlasenie výsledkov I. ročníka literárnej súťaže O cenu Slovenského učeného tovaríštvu 13. 12. 1990. Vľavo Marián Babirát a Adriana Horváthová, Marta Uhrinová, Vojtech Mihálik, Viliam Turčány a Teodor Križkovi

Za pätnásť rokov sa v súťaži vystriedalo mnoho talentov. Ale súťaž má niekoľko cieľov: objavovať a uvádzať do života skutočných básnikov a prozaikov, ale aj viesť najmladšiu generáciu k láske k literatúre

Na snímke Adriana Horváthová, predsedníčka Miestneho odboru Matice slovenskej a dlhoročná organizátorka literárnej súťaže, v rozhovore s tajomníkom Matice slovenskej Petrom Cabadajom, ktorý v zastúpení predsedu MS Mariána Tkáča udelil súťažiacemu Cenu Matice slovenskej a zároveň odovzdal predsedovi poroty Teodorovi Križkovi Zlatú cenu Maticej slovenskej

Účastníci súťaže každoročne položia kyticu kvetov k pamätníku Antona Bernoláka a slovenčine. Počas tohto pietneho aktu zaspieva žiacky zbor ZŠ Slovenského učeného tovaríštvu v Trnave a prihovoria sa osobnosti Cirkvi, Trnavského samosprávneho krajom mesta alebo Bernolákovskej spoločnosti

Pri pamätniku
Antonovi Bernolákovi
sa k účastníkom prihovril
trnavský dekan
vdp. Mons. Marcel Kubinec
Snímky: Benjamin Škreko
a Eva Drobná

Básnik, dramatik, novinár Benjamin Škreko
sa stal laureátom jubilejného ročníka

Výsledky XV. ročníka literárnej súťaže

O cenu

Slovenského učeného tovarišstva

pod patronátom Spolku svätého Vojtecha a MO Matice slovenskej v Trnave

Mimoriadne ceny

LAUREÁT SÚŤAŽE

CENA PREDSEDU TRNAVSKÉHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA
BENJAMÍN ŠKREKO, Trnava

CENA PRIMÁTORA MESTA TRNAVA
JOZEF TOMÁŠIK, Bratislava

CENA RIADITEĽA SPOLKU SVÄTÉHO VOJTECHA TRNAVA
DOBROSLAVA LUKNÁROVÁ, Bratislava- Rača

CENA PREDSEDU MATICE SLOVENSKEJ
IVAN KRÁLIK, Riverside, IL, USA

Poézia

I. kategória

1. miesto - KATARÍNA JANČEKOVÁ, Veľké Bedzany

2. miesto - neudelené

3. miesto - TOMÁŠ SOLANKA, Svidník

3. miesto - IMRICH KAPLAN, Svidník

II. kategória

Čestné uznanie - MATEJ KUBRICZKÝ, Borovce

Čestné uznanie - PAVLÍNA SIVČÁKOVÁ, Levice

III. kategória

1. miesto - neudelené

2. miesto - SILVIA GELVANICOVÁ, Streda nad Bodrogom

2. miesto - neudelené

3. miesto - ANNA LAŽOVÁ, Svidník

3. miesto - MAREK SOPKO, Bošany

Čestné uznanie - MÁRIA STOPKOVÁ, Čimhová

Čestné uznanie - LADISLAV HORVÁTH, Trnava

Čestné uznanie - LUDO BAKAJ, Hronské Kľačany

Próza

I. kategória

Čestné uznanie - NIKOLA PLATKOVÁ, Prešov

Čestné uznanie - LUCIA TRNOVCOVÁ, Kysucké Nové Mesto

Čestné uznanie - ERIKA HUŠLOVÁ, Zubrohlava

Čestné uznanie - JÁN MICHAL RIŠKO, Lubotice

II. kategória

1. miesto - JOZEF HARENDARČÍK, Podolíneec

2. miesto - LAURA MIŠENČÍKOVÁ, Sabinov

3. miesto - ERIK MILEC, Košice

Čestné uznanie - IVANA MALINKOVÁ, Bardejov

Čestné uznanie - KATARÍNA ŽELINSKÁ, Sabinov

III. kategória

1. miesto - IMRICH JESENSKÝ, Čaňa

2. miesto - MICHAL MIKULÁŠ, Nitra

2. miesto - ZUZANA MARTIŠKOVÁ, Topoľčany

3. miesto - EVA MASNÁ, Podhorie

Čestné uznanie - JOZEF PÁLENÍK, Svinná

Čestné uznanie - MICHAL SCHMIDT, Senica

Čestné uznanie - JANKA BLÁŠKOVÁ, Jaslovské Bohunice

Čestné uznanie - EUDMILA ORAVCOVÁ, Veľké Rypňany

Čestné uznanie - IVAN HALAMA, Brezno

Čestné uznanie - VIKTORIA LAURENT - SKRABALOVA, Paris

žiť v ťažkých a zložitých časoch, vprevdzali sami katolíci - básnici Viliam Turčány, Michal Chuda, don Štefan Santner SDB a ja. Aj lúčil sa s ním za nás po katolícky don Augustín Nádaský SDB.

Škoda, že štvrtstoročie nekopíruje aj literárna súťaž s bernolákovským názvom O Cenu Slovenského učeného tovarišstva. Ale obdobie zmien vytlačilo, klausovským jazykom povedané, na balkón kultúru ako takú, nielen našu súťaž, a my sme radi, že ju nevytlačilo až na Balkán. Hoci demolácie kultúrneho života onen povestný balkánsky štýl zavše pripomínajú. To preto, a možno aj pre čosi inšie, čo mi nie je známe, má literárna súťaž oproti Literárnemu klubu Bernolák o desať ročníkov menej.

Čo sme vlastne chceli dosiahnuť klubom i súťažou? Nuž podporu slovenskému slovu ako symbolu onoho biblického Slova, ktorého meno tak geniálne nosili už naši predkovia v správnom pomenovaní Sloveni, a ktoré dnes nosíme aj my, ich potomkovia, vo svojom mene Slováci. Spomeňme si, čo nám ako prvé priniesli svätí bratia zo Solúna! „Iskoní bie Slovo, i Slovo bie u Boga...“ A nielen to, že je to Slovo u Boha, ale i samo je Boh! Tento úvod z Evanjelia podľa Jána dal obsah nášmu národu, ktorý akoby odjakživa očakával príchod takéhoto Boha, dal mu zmysel. Tento zmysel sa nestratil ani po tisícročí vytlačania cyrilo-metodského odkazu. Naopak, ako ponorná rieka vytryskol na povrch pred 150 rokmi pri rímskych oslavách milénia od príchodu Vierozvestov k našim predkom, ktoré tak geniálne hudobne podčiarkol dokonca Franz Liszt, a v založení Matice slovenskej.

A tento zmysel trvá i dnes, keď popri 1150. výročí príchodu svätých Cyrila a Metoda, bratov zo Solúna, toho Solúna, ktorý sa v Listoch sv. Pavla spomína aj ako Thesaloniky a poukazuje na dvojtisícročnú líniu evanjelizácie od apoštola národov, skromnučko pripomíname aj naše dve drobné jubileá.

TEODOR KRÍŽKA

BENJAMÍN ŠKREKO

(Laureát súťaže,

Cena Trnavského samosprávneho kraja)

Immaculata

Na veži madona korunkou mraky orie,
skyprené nebo zas Trnave zarodí.

Nerepce na nečas, na blesky, na príkorie,
bezpečne otáča kormidlom na lodi.

Trojčinným námestím mravčeka slamky vláčia,
podvečer pri káve chvália si pohodu.

Hladká ich vánok i láskavá ruka dačia -
tej veľkej Panenky, maličkej zospodu.

Dve tváre spojené obsiahnu všetky múry,
dva páry rúk spína, na dvoje oči žmúri,
akoby prototyp pozemských našich mám.

Chladný stroj poháňa štvorzáprah prísnych hodín.

Asi ho rozbijem!... Škoda, že nedohodím.

Mamu mi uniesol. Matku však stále mám!

Pri obraze

Teodora Tekela

To bol ten deň, ktorý podložil nohu dobe
na ceste do pekla, dláždenej lebkami.

V domčeku za mestom, páchnucem po chudobe,
zakašľal umelec, vstávajúc zo slamy.

Na stojan pripevnil jediný papier v byte,
včerajšie noviny s honosným titulom.

Chránil ich na podpal; čo však už narobíte,
keď múza klope a plátno sa minulo.

Farbičky otvoril, do misky vody nalial,
staručký vyhnaneč v sutane, božský maliar.

V horúčke pracoval do noci bezmála.

To bol deň, keď anjel na štetci majstra pristál,
keď písmo v novinách prežiaril portrét Krista,
keď v Pravde nad lžami pravda raz vyhrala.

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

F. X. ŠALDA CHARAKTERIZOVAL PROCES

a problém Tukovej osobnosti takto: „Proces Tukův byl skončen po úmorném 10 týdním líčení před Krajským soudem v Bratislavě odsouzením obžalovaného, někdejšího profesora mezinárodního práva na Alžbětinské univerzitě bratislavské, k 15 rokům káznice a k ostatním následkům, spojovaným s takovým odsudkem pro čin tzv. nečestný. Nepokládám tento proces za zisk pro republiku: ani mravně, ani politicky. Náleží k tzv. politickým procesům, v nichž spravedlnost pravidelně pohoří. Co říci z mravního hlediska o procesu, v němž hlavním svědkem proti obžalovanému je jeho někdejší spoluodbojník, který se dal na >pokání< a přisluhuje nyní státní moci, proti níž před nedávnem s obžalovaným bojoval? Nesdílím v ničem politických myšlenek Tukových, naopak: odsuzuji je; celý jeho svět politický i mravní je mně zcela cizí a nesympatický, ale soudím, že i k politickému odpůrci a právě k němu, je na místě jistá noblesa a velkodušnost. Tuka měl, ano musil být poražen, a poražen právě v zájmu Slovenska, ale to se mohlo a mělo stát na kolbišti politickém a ne v soudní síni; pak by to bylo mělo svůj trvalý úspěch. Kdežto takto pochybují, že je něčeho hodnotného dosaženo; i vzdálenému pozorovateli bylo patrné, že intelektuální převaha během procesu byla nejednou na straně Tukově. Bude řada lidí na Slovensku, kteří budou vidět v Tukovi mučedníka politické ideje, a to je výhoda, které se mu dostalo zcela zbytečně. Takto se stane Tuka politickým heslem v blízkých volbách, a pravděpodobně heslem nebezpečným. To věčné čenichání po špiónech a špiónáži je už přímo hysterií malých i velkých států, které se daly nebo chtějí dát na dráhu imperialistickou. V Maďarsku chytily v létě nějakého našeho ubohého železničáře, který ani nemohl v ničem poškodit vojenskou bezpečnost Maďarska, a dali mu 5 let káznice; a v Československu nechtěli zůstat pozadu za Maďary a přesolili trest Tukovi. Paralelizmus, kterým se nemohu nikterak nadchnout. A co říci tomu, že některé české noviny přinesly odsudek Tukův několik hodin dříve, než byl vyneseno? Noviny, které žvaní několikrát týdně o státotvornosti a o obětech, které máme státu přinášet, nedovedou v zájmu státním ani ukrotit svou sensacelnost a svou výdělečnost a obětovat státu aspoň na chvíli svou neslušnost, která se stala již jejich druhou přirozeností. Není tím zsměšněn tento proces ve frašku přímo operetní? Jak vyvrátíte nyní nepřátelskému světu jeho přesvědčení, že rozsudek v procesu Tukově byl diktován vládou z Prahy?“

EXPREMIÉR NEMAL ANI NA PAPUČE.

Ako je známe, Tuka 5. septembra 1944 opustil funkcie. Podľa svedeckej výpovede prezidenta Tisu zo 17. apríla 1946, potom žil „kdesi v Rakúsku“, ale on sa „prestal o neho zaujímať“.²⁹

Zo spisu sa nedozvedáme, ako a kedy sa dostal do Rakúska a kde býval. Mohol tam cestovať buď na diplomatický pas vydaný 6. marca 1941 s platnosťou do 21. júna 1945,

alebo na cestovný pas z 29. apríla 1940 s predĺženou platnosťou do 2. júla 1946.

Medzi písomnosťami sa nachádzajú tri dokumenty, ktoré vypovedajú o tamojších Tukových pomeroch.

V liste pani Tukovej z 28. januára 1945 niekdajší osobný tajomník dr. Čavoja opisuje situáciu v Brati-

KAROL KUBÍK

Posledné mesiace Vojtecha Tuku

4. 7. 1880 Piarg - 20. 8. 1946 Bratislava)

slave a vyslovuje radosť, že našiel niekoho po kom poslal balík od švagra prof. Tuku, dr. Haina, ktorého „súčasne požiadal, aby Vám niečo poslal na prílepšenie stravy.“

Je tam tiež nedatovaný útržok papiera napísaný pomerne úhlavným písmom s týmto textom: „Domine Spectabilis, Nemoc, ktorá ma donútila vzdať sa mojej politickej funkcie a prekážala prevádzaniu učiteľskej činnosti na univerzite... predsa ešte trvá. Preto prosím Vašu Spectabilitu vyprostredkovať mi zdravotnú dovolenku aj naďalej. Ráďte prijať slovný pán Dekan, prejav mojej dokonalej úcty. Na stráž“ Ide zrejme o koncept listu z Innsbrucku adresovaného Slovenskej univerzite - zamestnávateľovi.³⁰

Dňa 17. februára 1945 Dr. Čavoja píše pani Tukovej: „Pripojene dovoľujem si Vám zaslať kapce, ktoré žiaľbohu pre tejšie vojnové pomery boli len pred pár dňami dohotovené.“

Zmenka do Roľníckej pokladnice došla včas. Prolongáciu nám však odopreli a úver vypovedali bez udania dôvodov. Pán Dr. Hain potom túto zmenkovú vec usporiadal tak, že sa predbežne zaplatilo 35.000 Ks a rastúci obnos má zaplatiť behom mesiaca. Tých 30.000 Ks, ktoré ležali na šekovom konte pána predsedu v Poštovej sporiteľni sme použili na čiastočné zaokrytie dlžoby v Roľníckej pokladnici. Ostatných 20.000 Ks vyplatí pán Dr. Hain z peňazí hospodárstva....Pripojujem aj 500 líp, aby ste mali čím ponúkať Vašich hostí.“³¹

Z uvedeného sa nedá zistiť, či Vojtech Tuka dostal odstúpné ako predseda vlády, nie je jasné, či ho uni-

verzita začlenila do stavu a či dostával nemocenskú. Stav účtov nasvedčuje, že sa minuli úspory a Tukovi žili z podpory brata pani Boženy. Chorý Tuka nemal ani na papuče.

NÁVRAT DOMOV

Z 11. septembra 1945 je správa dňa 25. augusta francúzska vojenská polícia zatkla Tuku a je vo väz-

v prosinci) byl jsem z pověření slovenské autonomní vlády v Berlíně jednat o určitých hospodářských otázkách a o Děvině, který měl být přivtělen k německé říši. Po prvé i po druhé jsem jednal s Göringem... V únoru 1939 byl jsem vyzván, abych informace, které jsem podal Göringovi, doplnil. Jel jsem za tím účelem

mu odpověděl, že o spojení Slováků s Maďary nemůže být ani řeči, znovu se mne otázal, co vlastně Slováci chtějí. Moje odpověď byla, že Slováci si žádají autonomie. Někdo z přítomných...nadhodil, že by Slovensko mohlo být samostatné. Ja jsem na to reagoval tím, že v tom případě musela by některá velmoc zaručiti, že Slovensko nebude vojensky některým sousedem napadeno. K tomu podotýkám, že jsem nepoznal ani jednoho z přítomných, neboť jednak mám velmi slabý zrak a mimo to místnost byla osvětlena příliš oslňujícím světlem pro můj zrak. Přesně však vím, že Hitler to byl, kdo mluvil o osamostatnění Slovenska, neboť seděl jednak vedle mne a poznal by ho též podle hlasu.. Na této schůzce se více o samostatnosti Slovenska nemluvalo...“

Za přítomnosti: v. r. Dr. Zavadil, Dr. Žák v. r., Jandák v. r., Vojtech Tuka v. r.

V telegrame zo 17. 11. 1945, Rašla oznámil z Prahy Povereníctvu vnútra, že sa preprava Tuku lietadlom pre poveternostné pomery odkladá.

V BRATISLAVE - VO VÄZNICI

18. januára 1946 protokol spísaný vo väznici Krajského súdu v Bratislave, bez uvedenia vypočúvajúcich, medziiným uvádza: „Menovaný nebol schopný, aby bol privedený do inšpekčnej miestnosti k výsluchu a preto členovia vyšetrovacej komisie dostavili sa do jeho cely. Vyslúchaný leží prikrytý dekou, otázky mu kladené počuje, odpovedá zvoľna, ale dlho rozmýšľa. Jeho odpovede sú logické a premyslené, pôsobi domom človeka 'sešlého' fyzicky.“

Zápisnica končí poznámkou: „Vypočúvaný žiada o skončenie výsluchu. Vypočúvaný pre slabosť zápisnicu nepodpisal.“

29. januára 1949 Vojtech Tuka - ktorého štatút je „vypočúvaný“ - na úrade obžaloby pri NS, ako sa po návrate z väzenia do Piešťan chcel „utiahnuť sa do súkromia, odpočívnuť si a vyliečiť sa po dlhej väzbe“.

V ďalšom spomína svoje cesty do Viedne počas arbitráže, návštevy Berlína, kde vyjednával o hospodárskych otázkach a usiloval sa o prinavrátenie Devína, zaistenie na Maccocche po menovanie za ministra vnútra, pričom ale dôležitejšie veci si vyhradil Dr. Tiso.

5. febr. 1946 Pred obžalobcom NS sa Tuka postavil za svoju koncepciu štátoprávneho usporiadania ešte z roku 1922 - za zväzovú republiku Českého a Slovenského štátu. Takýto názor prezentoval aj pred Göringom. Zápisnica je bez Tukovho podpisu.

7. febr. 1946 pred obžalobcom NS Tuka uviedol, že nemá vedomosti, či pred mnichovskými poradami bolo nejaké vyjednávanie i zo strany slovenskej so zástupcami ríše, lebo vtedy bol ešte v Plzni. Takisto nevedel povedať ako došlo k viedenskej arbitráži, najmä k tomu, že miesto štyroch mocností rozhodovalo iba Nemecko a Taliansko. Tiež uviedol cestu do Berlína k podpísaniu ochrannej zmluvy spolu s Dr. Ďurčanským.

Rukou písaná zápisnica končí: „Vypočúvaný odvolávajúc sa na bolesť, prosí o skončenie výsluchu... Ohľadne podpisu... udáva, že zápisnicu podpíše neskoršie, keď si ju...sedacky (bude môcť - KK) prečítať.“

Tuka a Mach vychádzajú z mauzólea Andreja Hlinku

do Berlína. V Berlíně jsem sedel s větší německou společností v kavárně. Někdo z přítomných... mi řekl, že se mám odebrat do „Ausseamt“, abych tam podal informace, pro které jsem byl povolán do Berlína. Místo do Ausseamtu byl jsem uveden přímo k Hitlerovi.

Hitler mně zde položil otázku, zda jest pravdou, že Slováci by se chtěli vrátit k Maďarsku. Když jsem

nic v Innsbrucku

O dátume a spôsobe prevoze chorého Tuku z Innsbrucku do Prahy dokumenty NS mlčia.

Ďalší osud Vojtecha Tuku vidieť z nedatovanej zápisnice z októbra - novembra 1945, spísanej na odbore pre politické spravodajstvo ministerstva vnútra v Prahe, z ktorej uvádzame neupravený text:

„V. r. 1938 asi v listopadu (snad

8. februára 1946 ohľadom zmluvy o ochrannom pásme do zápisnice Tuka uviedol, že predseda vlády Dr. Tiso nepodpísal predložený návrh.

V zápisnici nachádza poznámka: „Obvinený je vypočúvaný ležiacky a pre slabosť žiada prerušenie vypočúvania... Podpis pre slabosť nemožný.“

Po kratšej výpovedi ohľadom Salzburgu, 14 bodov národného socializmu v zápisnici je opäť poznámka: „Obvinený vzhľadom na vyčerpanosť prosí o prerušenie výsluchu.“

13. februára 1946 Povereníctvo vnútra odovzdalo Dr. Vojtecha Tuku vo väznici Krajského súdu v Bratislave vedúcemu obžaloby pri Národnom súde ktorý 15. februára 1946 navrhol nariadiť väzbu s odôvodnením aby Tuka neutiekol a neovplyvňoval svedkov.

VIPOČÚVANIE NA PSYCHIATRICKÉJ KLINIKE

14. februára 1946 Správa väznice oznámila obžalobcovi NS, že V. Tuku odovzdala na kliniku pre choroby nervové a duševné, pričom „... nesmie prijímať ani návštevy, balíky a listy bez povolenia obžalobcu pri NS a musí byť stále strážený“

18. februára 1946 vypočúvanie pokračovalo v budove Štátnej nemocnice, na klinike pre choroby nervové a duševné. Tuka stihol vysvetliť svoj akt vo funkcii ministra zahraničia - pristúpenie k trojaktu a opäť poznámka: „Vypočúvaný s ohľadom na slabosť žiada o prerušenie výsluchu.“

Dňa 21. febr. 1946 vypovedal už „obvinený“ V. Tuka pred obžalobcom pri NS Riganom vo veci „proti Dr. Jozefovi Tisovi a spol.“

Výpoveď sa týkala vzťahov so ZSSR, vypovedania vojny ZSSR, vypovedania vojny USA a VB, návštev Tisu, Macha i jeho na fronte, odchodu z funkcie.

V tejto, pomerne rozsiahlej výpovedi (9 strán) sa Tuka zmiňuje aj o pomeroch vo vedení a o vzťahu k prezidentovi.

„Celý smer politiky HSES viedol Dr. Tiso priamo ako predseda strany a ako vodca. Vodcovský systém bol len čiastočne prevedený. Podľa mojej vedomosti nestalo sa, že by na zasadnutí predsedníctva boli prijaté nejaké rozhodnutia väčšiny proti stanovisku Dr. Tisu. ...“

Podstatný rozpor medzi nami bol v tom že som bol údajne proti pánu prezidentovi Dr. Tisovi. To bola všeobecná mienka, z čoho bola vyvodzovaná, to neviem vysvetliť. Bola fáma aj o tom, že ja sa mám stať prezidentom, ale to nemalo žiaden podklad. Medzi nami zásadného rozporu nebolo, ale Dr. Tisu našťvali že ja som proti nemu, tiež ho našťvali, že chystám proti nemu puč' ...“

Túto pomerne rozsiahlu zápisnicu, ktorá má 9 strán, Tuka nepodpísal.

Dňa 28. febr. 1946 pred vyšetrovujúcim sudcom Krajského súdu si Tuka v Štátnej nemocnici zvolil obhajcu (Dr. Július Weichhertz).

28. februára 1946 sa vypočúva-

nie v Štátnej nemocnici sa zameralo na riešenie židovskej otázky, k čomu Tuka medziným uviedol:

„Pokiaľ ide o židovskú otázku, slovenská vláda zaujímala spočiatku negatívne stanovisko v tom zmysle, že nechcela robiť žiadne protižidovské opatrenia. Zo strany nemeckej sa však žiadalo, aby vláda riešila židovskú otázku, lebo to súvisí so spojeneckým pomerom...“

Protižidovské opatrenia boli robené postupne a pomaly, najprv jemne a ohľaduplne, ale neskoršie boli zostrené... Zo slovenských činiteľov vo vláde nikto nenalieval na vydanie protižidovských opatrení. Pokiaľ Alexander Mach vo svojich rečiach zdôrazňoval potrebu radikálne riešiť židovskú otázku, boli to len reči bez vážnych činov. Je pravda, že HG sa dožadovala prísnych protižidovských opatrení, ale tie nemali vážny vplyv... K vystaňovaniu Židov zo Slovenska došlo na žiadosť nemeckého vedenia zdeleneho nám z nemeckého vyslanectva, myslím, že samotným vyslancom alebo jeho poverenikom. Bolo nám zdelené, že nemecké vojsko žiada od nemeckého politického vedenia, aby židovské obyvateľstvo bolo vystaňované a že oni sami nevedia dôvod toho

4. marca 1946 sa vypočúvanie týkalo koncentračného tábora v Ilave, zriadenia Hlinkovej Gardy, viedenského slovenského rozhlasu, výbuchov v Bratislave

Zápisnicu, ktorá má len dve strany, Tuka nepodpísal a končí poznámkou: „Vzhľadom na únavu vypočúvanie bolo prerušené. Skončené a podpísané.“

6. marca 1946, o dva dni, bola predmetom poľská vojna. Zápisnicu podpísal iba Rigan. (Ohľadom chýbajúceho Tukovho podpisu nie je tam zmienka. Z krátkosti zápis-

nie sa dá usudzovať, že Tukov stav bol veľmi zlý.)

25. apríla 1946, po siedmych týždňoch, v Štátnej nemocnici vypočúval Šujan, ktorý sa vrátil k židovskej otázke. Niečo úhľadnejší Tukov podpis môže svedčiť o jeho čosi lepšom zdravotnom stave a výpoveď v porovnaní so zápisnicou z 28. februára je podrobnejšia. Tuka uvádza nové skutočnosti.

„Iniciatíva vyšla od Nemcov, oni nalievali na mňa ako na predsedu vlády od samého začiatku cestou nemeckého vyslanectva... ako ju oni riešili v a hneď hovorili aj o tom, že máme Židov vystaňovať. ... Vyraďovanie židov z hospodárskeho života a zbavovanie ich osobnej slobody, neznamenalo ešte prípravu na vystaňovanie... Až začiatkom roku 1942 vo funkcii ministra zahraničia podpísal dohodu s nemeckým vyslanectvom o vystaňovaní. „Obsahom dohody bolo, že sa majú Židia zo Slovenska vystaňovať, bez ohľadu a to, či sú pokrstení lebo nie.. Čo bude so Židmi po vojne o tom nebola reč. Ja som si myslel, že keď by sa fronta pohla až k týmto osadám ... že spojenci rozpustia tie osady a že sa budú môcť potom Židia voľne pohybovať... Mal som síce Mein Kampf, ale som hol len začal čítať. Nedočítal som ho, lebo mi to nebolo po srsti. Rasistickú otázku v Mein Kampf som neprečítal, najmä nie Hitlerovo stanovisko k Židom...“

Ako dôvod na vystaňovanie Židov sa obyčajne uvádza, že sa tým plnila požiadavka na pracovné sily. Tuka v tejto výpovedi prináša iný moment.

„Viem, že neišlo o pracovné sily ale išlo osídlenie dočasného rázu. V zmysle nemeckého priania som dal pripraviť potom zákon o vystaňovaní a zbavení štátneho občianstva“

Na intervencie Svätej Stolice si

spomenul takto: „Viem, že zakročoval Vatikán u mňa cestou vyslanca Sidora a síce Sidor písal, aké je prianie Vatikánu.“

Tuka uviedol aj svoj pohľad na zastavenie deportácií. „V jeseň roku 1942 sa už zarazilo ďalšie deportovanie Židov, lebo už toho bolo dosť, predsa len to bolo násilné. Veď ja som predsa nikdy nebol antisemitom. Ja som už ďalej nechcel k tomu zvoľovať. Ja som konečne predsa človek a cítil som už, že je toho predsa mnoho“

30. apríla 1946 zamerl vypočúvanie Dr. Šujan na Tukovu činnosť do roku 1929.

K svojej politickej činnosti do roku 1929 bol stručný: „To, čo som vo svojej žiadosti o milosť napísal (v r. 1935 - KK), je všetko pravda a viac ani dnes nemám čo povedať.“

Vo výpovedi sa vyskytla sebareflexia. „Na vysvetlenie toho čo som... povedal o svojom historickom omyle dodávam, že som myslel to, že sme sa všetci po mnichovskom diktáte nazdávali, že teraz Slovensko sa môže zachrániť jedine tým, že bude zadobre s Nemeckom. To sme potom teda aj robili ...“

K téze, že sa usiloval odstaviť prezidenta a s tým zámerom zorganizoval Salzburg uviedol: „Popieram, že by som bol mal ambície stať sa prezidentom Slovenska.“

Tu je Tukov podpis - veľmi lámaným, trhaným rukopisom.

Ďalej bol predmetom Trenčiansko-teplický program vyslovený v 14. bodoch, ktorý mienil poctivo a vážne, lebo v Nemecku videl, ako tam pozdvihli celý hospodársky život a to chcel aj doma. Na otázku, ako s díva na povstanie odpovedal: „Dejiny dali im za pravdu. O novej republike Československej, v pred-

poklade, že sa obidva národy Český a Slovenský budú rovnako uplatňovať, mám dobrú mienku.“

Na zápisnici je Tukov podpis - opäť veľmi kostrbatý, roztrášený.

14. mája 1946, po dvoch týždňoch, si v Štátnej nemocnici Tuka odpovedal na otázky týkajúce sa návštevy u Hitlera ochrannej zmluvy, menovite zásadového postoja Tisu a Ďurčanského. Po maratónne vypočúvaní, od januára do mája, bude mať Vojtech Tuka - aspoň podľa dokumentov nachádzajúcich sa v archíve - pokoj.

POZNÁMKY:

29/ Podľa spomienok A.Macha Z ďalekých ciest, počas emigrácie - apríl, máj - navštevoval Vojtecha Tuku v Kitzbühli.

30/ V spise sa nenachádza doklad o vzťahu prof. Tuku so Slovenskou univerzitou, ktorej bol istý čas rektorom

31/ O údajnom Tukovom konte vo Švajčiarsku sa v auguste 1997 zmienil aj premiér Mečiar.

FRANTIŠEK XAVER ŠALDA (1867-1937) - český literárny kritik, novinár a spisovateľ. Roku 1906 obhájil na filozofickej fakulte doktorát z umelecko-historickej problematiky Pôsobil od roku 1919 ako profesor románskych literatúr na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe. Popri T. G. Masarykovi bol vedúcim zjavom kultúrneho a duchovného života a predstaval vypätie novodobého česťstva.

Bol pravdepodobne najvýraznejším, neoriginálnejším a najlepším českým kritikom v medzivojnovom období. Bol predstaviteľom tzv. duchovného smeru: vychádzal zo subjektívneho zážitku a zaujatia dielom, súčasne vysvetľoval objektívne otázky literárnych javov.

Prekladal z francúzštiny a angličtiny.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Zľava: Vojtech Tuka, Jozef Tiso a otec biskup Michal Buzalka

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava.
Telefón 0903 846 313.

Vydáva FACTUM BONUM, spol. s r. o.,
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.

IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: Július Binder – Šéfredaktor: TEODOR KRIŽKA. – Cena jedného čísla je 1,50 € – Časopis vychádza každé dva týždne s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a poštový doručovateľ Slovenskej pošty, alebo elektronicky na e-mailovej adrese: ganisinoval.renata@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. –

Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV 757/08. – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word, označené menom autora a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR. – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

„Vo veku 76 rokov zomrel 3. apríla 2013 dlhoročný bývalý riaditeľ Slovenského poľnohospodárskeho múzea v Nitre Jozef Vontorčík. Na poste riaditeľa pôsobil v rokoch 1965 až 2004. Zaslúžil sa o vybudovanie skanzenu a poľnej železnice. Bol autorom mnohých publikácií a odborných článkov v oblasti poľnohospodárstva, podpísal sa pod množstvo expozícií a výstav nielen v nitrianskom múzeu. Bol predsedom poľnohospodárskej sekcie Spoločnosti pre dejiny vied a techniky pri SAV, členom predsedníctva AIMA (Medzinárodnej asociácie poľnohospodárskych múzeí), externým pedagógom na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre, členom redakčnej rady zborníka Agrikultúra. Inicivoval výučbu Muzeológie na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre.“

Toľko stručná správa v regionálnej nitrianskej tlači o úmrtí významnej osobnosti slovenskej kultúry a poľnohospodárskej kultúry zvlášť. Nebol ani známym divadelníkom, ani zabávačom, ani žiadnou aktuálnou celebritou súčasného šoubiznisu v SR, preto ústredné, celoštátne médiá nevenovali pozornosť tejto smutnej udalosti. Okrem toho jeho náhla smrť, o ktorej sme kedysi zvykli hovoriť, že človeku puklo srdce, prišla v tieni inej smutnej nitrianskej záležitosti a tým dostala istú tragickú pečať.

Pred pár mesiacmi Agrokomplex, ktorému Slovenské poľnohospodárske múzeum v súčasnosti patrí, oznámil pracovníkom múzea, že jeho činnosť sa „zmrazuje.“ V našich slovenských pomeroch nie je ťažké uhádnuť, čo to znamená... Hoci už bol Jozef Vontorčík v dôchodku, táto udalosť ho znepokojila a priviedla k trudným myšlienkam. V poslednom čase počujeme dosť často, že tá alebo oná priemyselná prevádzka končí, zahraniční majitelia u nás končia, presúvajú výrobu ďalej na východ do ešte lacnejších krajov, ak máme na mysli hodnotu pracovnej sily... Čo potom jedno poľnohospodárske múzeum?!

Aj tak sa dá na veci pozerieť. Lenže nitrianske múzeum, o ktorom je reč, je múzeum poľnohospodárske, s pekným skanzenom a poľnou železnicou na rozľahlej ploche 30 ha, v areáli výstaviska Agrokomplex, ale na pokraji mesta, kde sa teraz začalo stavať. Ktosi sa dal v Nitre počuť, že

založia nové múzeum dieťaťa. Čo by nie, veď aj to treba, ale prečo „zmrazovať“ to, čo je vybudované za dlhé roky za nesmierne ťažkých podmienok, s veľkými nákladmi a teší sa veľkej obľube návštevníkov? Okrem toho vzhľadom na dve univerzity a iné stredné školstvo poľnohospodársko-potravinárskeho zamerania má

ského národného múzea. Z tohto dôvodu roku 1960 bolo sídlo múzea premiestnené do Nitry. Najskôr sa výstavné priestory nachádzali pod Nitrianskym hradom na Samovej ulici č. 4.

Od 1. 1. 1978 patrí múzeum pod správu štátneho podniku Agrokomplex - Výstavníctvo Nitra. Zo Samo-

na strednom Dunaji. Kde inde by malo byť, ak nie v Nitre, matke slovenských miest a v sídle prvých staroslovenských kniežat a panovníkov?

Čo aj ako sa bude kde-ko vyhovárať a sťažovať na hospodársku situáciu, takéto zariadenie netreba utlmať, ale naopak, podporovať, pre-

trpké ovocie. Vymreli roľníci a roľnícky dvor spustol a chlapci na dedinách nechovajú kone a nepýšia sa svojimi holubmi, králikmi, ovcami či kravami, ale bezducho chodia okolo krčiem alebo do nitrianskych Mlynov a zabíjajú čas, keď ich zunovalo pozeráť televízor alebo hrať sa s mobilom a ich slovník, ktorý uplatňujú aj na verejných miestach, vystačí s desiatimi oplzlými slovami...

Marx, ani Engels nemali k poľnohospodárstvu žiaden pozitívny vzťah a roľníkmi priam pohrdali ako menecennou ľudskou vrstvou, čo aj Marx verejne vyjadril v známom výroku: „Drobné parcelové roľnícke vlastníctvo vytvára triedu barbarov, ktorí stoja napoly mimo spoločnosti.“ (K. Marx, Kapitál III./2. Praha 1956, s. 294.) Lenin a jeho nasledovníci zanechali v Rusku a na Ukrajine krajinu posiatu hrobmi. Len na Ukrajine tzv. rozkuľáčovanie stálo vyše 7 miliónov životov.

U nás roľníctvo dlhý čas bedánilo, ale dočkalo sa aj nebyvalého rozkvetu poľnohospodárskej výroby. Ale diskontinuita vývoja priniesla oneskorenú pomstu. Aj o tom by sa hádam mala v nitrianskom múzeu urobiť expozícia...

V susedných krajinách v podobných podmienkach sa vzťah k poľnohospodárstvu mení. Podpora agropodnikania a výchova k tejto oblasti činnosti vzdelaných ľudí na univerzitách je štátom podporovaná. Lebo spoliehať sa len na to, že v Tescu kúpime všetko, je v súčasnom svete veľmi ľahkomyselná politika. Nepomôže každý týždeň udávať, že hospodársky rast, i keď skromný, ale u nás potrvá. Všetko je vo hviezdach, ako hovorili naši otcovia. Vládne strany a koalície sa menia a odovzdávajú si krátkodobú štafetu vlády, ale nad dlhodobým osudom a budúcnosťou národného spoločenstva sa málokto zamýšľa, univerzity nevynímajúc. Bývalý riaditeľ Slovenského poľnohospodárskeho múzea v Nitre, ktorý celý svoj produktívny vek zasvätil poľnohospodárstvu a roľníckej kultúre, sa na starobu dožil nesmierneho sklamania. Nech je nám jeho pamiatka veľmi dôležitou pripomienkou pre budúcnosť, aby raz naši vnuci a vnučky s trpkosťou neopakovali Cassiodorove slová z doby úpadku Ríma: „Je odporné, keď človek chodí po svojej vlasti ako cudzinec!“

EMIL VONTORČÍK

Na stratu pamäti odumiera aj ľudské spoločenstvo

toto múzeum v Nitre aj svoje vecné opodstatnenie.

Založiť Slovenské poľnohospodárske múzeum ako stánok roľníckej kultúry, jedného z najstarších a životne najdôležitejších odvetví ľudskej činnosti, rozvíjaného slovanským obyvateľstvom na Strednom Dunaji od nepamäti, vyplynulo z rozhodnutia Zemeľskej rady pre Slovensko pod predsedníctvom Dr. Pavla Blahu dňa 23. 10. 1922. Jej predsedníctvo prevzalo úlohu prípravného výboru a začalo získavať exponáty pre plánované expozície. V roku 1924 sa započalo s výstavbou účelovej budovy v Bratislave na Vajanského nábreží v Bratislave. Zbierkový fond múzea vytvárali poľnohospodárske školy a podniky:

Štátne výskumné ústavy zemeľské, Zemeľská rada a závody, vyhotovovali pre expozície preparáty, modely, vzorky diorámy, ktoré dokumentovali súčasné poľnohospodárstvo. Moderne riešené expozície boli za účasti najvyšších predstaviteľov verejného a politického života 4. mája 1936 verejnosti slávnostne otvorené. Priebeh otvorenia bol zároveň prvou naživo vysielanou reláciou v rozhlase. O budovanie múzea sa vtedy najviac zaslúžil Miloš Jurkovič.

Počas 2. svetovej vojny bola budova múzea poškodená, neskôr sa do nej nasťahovali expozície Slo-

vej ulice sa múzeum presťahovalo, najmä vďaka vtedajšiemu riaditeľovi Agrokomplexu Ing. Ladislavovi Švihelovi na Dlhú ulicu č. 92, kde sa nové expozície sprístupnili verejnosti roku 1992.

Zastávam názor, že už dávno malo byť toto múzeum oddelené od Agrokomplexu a začlenené pod Ministerstvo pôdohospodárstva, alebo pod ministerstvo kultúry. Veď toto kultúrne zariadenie je - po Slovenskom národnom múzeu - jednou z najvýznamnejších kultúrnych ustanovizní SR, pretože dokladá dlhodobý rozvoj kultúry pôvodného etnika - Slovanov (starých Slovákov)

tože sa ani zďaleka ešte nevyužili všetky potenciálne možnosti, ktorými táto inštitúcia disponuje. A prečo takýto prístup práve teraz, keď naše poľnohospodárstvo je slabým článkom celého ekonomického komplexu SR?

Uvádza sa, v poľnohospodárstve pred pár desaťročiami pracovalo 350 tisíc ľudí. Dnes vraj pracuje v poľnohospodárstve 60 tisíc ľudí a 65% potravín (neraz aj pochybnej kvality!) - dovážame. Na najúrodnejších pôdach sa stavajú priemyselné parky a logistické centrá.

A čo je horšie, nielen poľnohospodárska pôda, ale aj celé podniky sa preďávajú cudzincom, a tí v tom istom agroekologickom prostredí dosahujú priaznivé hospodárske výsledky a rentabilitu, aké mnohí naši odchovanci VŠP v Nitre nevedia dosiahnuť. Kravky, ovce, kozy, husi a kačice sa po dvoch našich dedinách nechovajú, lúky sa nekosia a nevypásajú, dažďová voda sa nezachytáva, studne vysychajú a doliny ničia prívalové povodne.

Naše univerzity sa chvália sympóziami a úspechmi vo vzdelávaní, oslavujú sa výročia..., udeľujú sa čestné doktoráty, ale žiaľ, niet sa čím chváliť. Nepribúda nám agropodnikateľov, pretože smutné dedičstvo komunizmu a realizácie Leninovho družstevného plánu prináša svoje

*V*ela sa debatuje o tom, prečo kresťanstvo stráca u ľudí dôveru a prečo sa kostoly a semináre vyprázdňujú. Bol som na stretnutí kresťanských mládežníkov a mal som pocit, že hovorím s ľuďmi z inej planéty. Akoby sa medzi generáciami vytvoril nejaký blok, nepriestrelná stena. Nie som ešte taký starý, ale po sovietskej invázii v auguste 1968 som ako desaťročný sledoval, ako sa ľudia pokakávali a strácali charaktery. Preto sa občas dobre bavím na tom, ako sa niektorí mladí kasajú, akí by boli hrdinovia za komunizmu alebo za prvej Slovenskej republiky.

Hovoril som tam, že terajší vodcovia a ideológovia sa nevedia zastat drobných ľudí, ktorých je väčšina a ktorých sa vehementne zastával Kristus. Uvedol som pár prívratov.

1. Kedysi, ak človek nenadával na komunistickú stranu a Sovietsky zväz a videl nejaké krivdy,

kvôli ktorým sa išiel sťažovať, často sa veci riešili. Teraz ak nemá peniaze a kapitalistické známosti, môže sa ísť sťažovať na lampáreň. Ak argumentuje príliš konkrétne, môže mu vybuchnúť jeho bazárové auto, alebo mu môžu zmlátiť deti, pokiaľ sa aj jemu niečo nemilé neprihodi.

2. Kedysikradli potroche skoro všetci, vládol tu výmenný obchod a hoci občas niečo chýbalo, pri troche dobrej vôle a minime kontaktov sa to dalo zohnať. Teraz kradnú len niektorí, ale zato kradnú poriadne. Pritom ak chudákovi chýba v dekáde 50 centov, sú schopní vyraziť ho z roboty. Čo na tom, že je starý a v tej robote zanechal kus zdravia. Lahko ho nahradí lacnejší mladý Záhorák. Maďar alebo Šarišan, ktorý bude po pláťon vyskakovať od radosti, že môže robiť v Bratislave alebo

inom businesscentre. Ani lacní jožkovia už neexistujú, po novom sú to dealeri.

3. Kedysi, ak bol riaditeľ alebo iný papaláš hovädo, nakoniec ho matka strana - niekedy

...čo ľudí bolí

neskoro, ale predsa - vymenila, aby roztrpčenosť ľudí neprerástla určité hranice. Teraz radšej nechajú povyhadzovať všetkých ukrivdených, a to hovädo tam ponechajú. Nech sa len ľudia boja a trasú aj o ten najmizernejší flek.

4. Kedysi sa naozaj pracovalo nerentabilne, ľudia sa flákali a bola tu veľká prezamestnanosť. Ale ľudia z veľkých podnikov a aj tí z malých záhumienkov predsa len tvorili určité hodnoty, zisky a produkty, ktoré sa prerozdeľovali. Teraz idú zisky zahraničným kon-

cernom alebo ich poslušným služobníkom a poberateľom judášskych provízií. Takisto mnohých špekulantov tento chaos doslova podporuje a nemá na nich nikto, lebo sme taký právny štát, až to bolí. Mnohých a väčšinu.

Všetko toto, čím som chcel zabodovať, nenašlo u nadšeného mládežníckeho publika žiaden ohlas. Skrátka som sa nepýtal správne a aktuálne. Samozrejme, trochu som tieto postrehy prehnal a som rád, že je aspoň nejaký záujem rozvíjať užitočné aktivity. Asi neplatí ten známy bonmot, že kresťanstvo v 3. tisícročí bude mystické, alebo nebude, ale skôr, že bude reálne sociálne, alebo nebude. Jednoducho sa musíme prestať riadiť heslom: „Verme v Boha jedného, zderme jeden druhého.“ Alebo to aspoň nerobme tak viditeľne a trochu väčšiu kosť

hodme aj tomu množstvu chudákov a zúfalcov okolo nás. Lebo ani vy, mladí a úspešní, si nemôžete byť istí, že sa medzi takých nedostanete. Treba kritizovať krivdy minulosti, ale dôležité je aj vnímať zlo v súčasnosti, lebo dejiny sa dejú doslova pred našimi očami. Uctievajme dávnych svätcov a prorokov, ale snažme sa ich trochu aj nasledovať a reálne ich prístupy aplikovať. To je už o niečo zložitejšie a riskantnejšie. Možno nás pritom neukameňujú, ale treba si pomaly zvykať aj na to, že nás ignorujú a udupávajú. To je niekedy mučivejšie a beznadejnejšie ako popravy a prenasledovania.

V poslednom prorokovi Starého zákona Malachiášovi sa píše, aká je to úžasná vec, keď sa podarí obrátiť srdce otcov späť k synom a srdce synov späť k otcom. V to dúfam, kým dycham, teda „dum spiro, spero.“

VLADO GREGOR